TAUTINIŲ bendrijų naujienos

2019 Nr. 1 (68)

TMD nuotr.

Vasario 1 d. Tautinių bendrijų namuose vyko tradicinė Duonos šventė

Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijai sukako 100 metų. Ji buvo įkurta 2019 m. vasario 1 d. Per savo gyvavimo laiką mokykla išleido daug žmonių, palikusių ryškų pėdsaką baltarusių kultūroje. Šiandien mokyklos tikslas, kaip teigė jos direktorė Diana Stachnovič, saugoti savo tautiškumą, savo kalbą ir tuo pačiu išugdyti sąmoningus Lietuvos piliečius

p. 11

Jono Rumšos nuotr.

Vilniaus miesto taryba 2019-uosius metus paskelbė lenkų kompozitoriaus, dirigento Stanislovo Moniuškos metais. Šių metų gegužės 5 d. sukaks 200 metų, kai gimė S . Moniuška, kuris XIX a. viduryje savo kūryba ir veikla puoselėjo Vilniaus muzikinę kultūrą, garsino miestą. Vilniuje veikia S. Moniuškos Lietuvos lenkų kultūros centras, kuris daug metų vykdo įvairiapusišką kultūrinę veiklą, propaguoja kūrybinį kompozitoriaus palikimą. Nuotraukoje – S. Moniuškos paminklas Vilniuje.

p. 14

Vilniuje veikia Lietuvos Stepono Batoro vengrų kultūros draugija. Viena iš draugijos veiklos krypčių – ieškoti Lietuvos ir Vengrijos istorijos bei kultūros sąsajų, apie jas rašyti leidiniuose, organizuoti konferencijas. Čia – Vengrijos vėliava ir herbas.

p. 18

Sausio 25 d. Vilniuje vyko konferencija, skirta Tarptautinei Holokausto aukų atminimo dienai ir kovai su diskriminacija. Renginį organizavo Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė kartu Tautinių mažumų departamentu.

p. 9

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka ir Tautinių mažumų departamentas prie LRV išleido 2019-ųjų metų kalendorių, skirtą etnokonfesinių bendruomenių maldos namams, kurie pavaizduoti senuosiuose atvirukuose. Prie kiekvienos nuotraukos trumpa maldos namų charakteristika: kokiais metais jie statyti, kokius pertvarkymus patyrė per amžius. Visos šventovės stovi ir šiandien, išskyrus Jurbarko senąją medinę sinagogą. 1941 m. Lietuvą okupavus nacių Vokietijai sinagoga buvo sudeginta.

p. 7

Tautinių mažumų departamentas prie LRV parengė ir išleido leidinį „Tautinės bendruomenės Lietuvoje“, kuriame pateikiama aktuali informacija apie mūsų šalyje gyvenančias tautines bendruomenes, jų kultūrinę ir švietėjišką veiklą, Tautinių mažumų departamento prie LRV – pagrindinės tautinių mažumų interesams atstovaujančios valstybės institucijos – funkcijas ir darbo kryptis.

p. 8

Informacinis leidinys

Leidžia Tautinių bendrijų namai

Leidžiamas nuo 2001 m.

Leidinį remia Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Leidinį spaudai parengė
Redakcinė komisija
Adresas: Tautinių bendrijų namai,
Raugyklos g. 25, LT-01140 Vilnius.
Tel./faksas (8~5) 216 04 08
el.paštas: info@tbn.lt

ISSN 2029-7394

Tiražas: 200 egz.

Redakcinės komisijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone

M a k e t a v o
Mindaugas Markevičius

TAUTINIŲ bendrijų naujienos

2019
Nr. 1 (68)

T u r i n y s

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTE
Plečiamos tautinių mažumų pažinimo ribos 2
Tautinės mažumos ir teatras 2
Kaip įgyvendinama romų integracija? 3
Kultūros centrų veiklai – daugiau lėšų 3
Viešėjo Suomijos vyriausybės atstovas 3
Būsimi kultūros vadybininkai domėjosi tautinių mažumų veikla 3
Susitiko su Turkijos ambasadoriumi 3

AKTUALIJOS
A. Duda: Lenkija laukia, kol Lietuva įteisins pavardžių rašymą nelietuviškais rašmenimis 4
Naujas televizijos kanalas lenkų kalba 4
Europos Taryba ragina Lietuvą kovoti su neigiamais stereotipais romų atžvilgiu 5
Siūlo romų genocido datą įtraukti į Atmintinų dienų sąrašą 5
Iškovota laisvė – visų Lietuvos tautų nuopelnas 6
Minėjo Lietuvos valstybės atkūrimo dieną 7
Kalendoriuje – etnokonfesinių bendruomenių maldos namai senuosiuose atvirukuose 7
Premjeras: dėkoju tautinėms bendrijoms už visokeriopą paramą Lietuvos valstybei 8
Apie tautines bendruomenes – statistikos ir faktų kalba 8
Konferencija, skirta Tarptautinei Holokausto aukų atminimo dienai ir kovai su diskriminacija 9
Baltarusių gimnazijai Vilniuje – 100 metų 11
Duonos šventė Tautinių bendrijų namuose 12
Teismo verdiktas: dvikalbės lentelės Vilniuje nepažeidžia įstatymų 13
J. Rumša. S. Moniuškos Lietuvos lenkų kultūros centro vadovė: kultūra reikalinga žmonėms 14
R. Banevičienė. Tautines bendrija sujungė „Įvairių tautų šokių pynė“ 17
M. Rubaževičienė, J. Rumša. Vengrai Lietuvoje: nuo S. Batoro laikų iki šių dienų 18
Parodoje – vilnietiška žymaus baltarusio biografija 20

ISTORIJA
E. Mažul. A. Smetona ir tautinės mažumos 21

NAUJOS KNYGOS
H. Kobeckaitė. Karaimų dainos ir jų gyvenimas 25
Almanachą skyrė Lietuvos valstybės atkūrimo jubiliejui 26
Išnykusio pasaulio metraštis 27
Vilniaus geto liudytojas prisimena 27
Mažojo Urielo kelionė per daug namų ir rankų 27
Kauno literatūrinio almanacho-2018 sutiktuvės Tautinių bendrijų namuose 27

TAUTINĖS MAŽUMOS UŽSIENYJE
Sintai. Kas jie? 28

SUMMARY 28

Plečiamos tautinių mažumų pažinimo ribos

Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vytauto Didžiojo universitetas pasirašė bendradarbiavimo susitarimą, kuriuo sieks glaudesnio teorijos ir praktikos sąlyčio, įgyvendinant priskirtas funkcijas.

Pasirašytu dokumentu abi institucijos įsipareigojo pagal galimybes kartu organizuoti ir įgyvendinti mokslinius tyrimus, konferencijas, diskusijas ir bendradarbiavimo iniciatyvas tautinių mažumų bei tarpkultūrinio dialogo srityse, teikti abipusę pagalbą analizuojant ir tyrinėjant su Lietuvos tautinėmis mažumomis susijus klausimus, sudaryti sąlygas abiejų šalių darbuotojams naudotis institucijų atliktais tyrimais, studijų rezultatais, statistinių duomenų ištekliais. Universiteto studentams – atlikti praktiką Tautinių mažumų departamente.

Anot departamento direktorės dr. Vidos Montvydaitės, Tautinių mažumų departamento atliekamų funkcijų specifika įpareigoja glaudžiai bendradarbiauti su akademine bendruomene.

„Darbas su Lietuvos tautinėmis mažumomis ir jų pažinimas neįmanomas be plataus istorinio, socialinio ir kultūrinio konteksto supratimo bei analizės. Neabejoju, kad pasirašytas susitarimas duos impulsą ne tik naujiems moksliniams tyrimams bei akademiniams atradimams be galo įdomioje Lietuvos tautinių mažumų srityje, bet ir paskatins jaunimą domėtis įvairiatautės Lietuvos dabartimi bei istorija“, – sakė departamento vadovė.

Pasirašytu susitarimu departamentas tęsia praktinės tautinių mažumų politikos įgyvendinimo pusės suartinimą su akademiniu pasauliu. Praėjusių metų spalį departamentas pasirašė susitarimą su Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka.

Tautinės mažumos ir teatras

Lietuvos rusų dramos teatro direktorė O. Polevikova (k.) ir Tautinių mažumų departamento direktorė dr. V. Montvydaitė

Sausio 10 d. Tautinių mažumų departamente pasirašytas bendradarbiavimo susitarimas su Lietuvos rusų dramos teatru (toliau – LRDT), kuriuo abi institucijos įsipareigojo stiprinti socialinę partnerystę tautinių mažumų srityje, siekiant abipusiškai naudingų tikslų.

Kartu su teatru departamentas įsipareigojo organizuoti ir įgyvendinti kultūrines bei edukacines veiklas, teikti konsultacijas rengiant repertuarus, susijusius su tautinių mažumų kultūros puoselėjimu ir sklaida, dalyvauti Teatro organizuojamuose renginiuose bei kultūrinėse programose, susijusiose su tautinių mažumų kultūra. Taip pat siekiama skatinti ir įvairinti tautinių bendruomenių kultūrinį gyvenimą bei tautinių kultūrų pažinimą visuomenėje, drauge kurti kokybišką ir įvairiapusę daugiakultūrinę terpę, panaudojant abipusę patirtį ir potencialą.

Pasak Tautinių mažumų departamento direktorės Vidos Montvydaitės, Lietuvos rusų dramos teatre dirba labai entuziastingi žmonės, ir abiejų institucijų darbas turi panašumų įvairių kultūrų sugyvenimo lauke, bandant įdomiai pateikti mūsų bendrą praeitį, dabartį ir tam tikrus skirtumus.

„Pasikalbėjus su LRDT vadove, kilo daug įvairių sumanymų ir minčių, todėl prasminga yra sutartimi įteisinti mūsų bendradarbiavimą, planuojant tautinėms bendruomenėms daug įvairių veiklų. Mes orientuojamės ne tik į jaunimą, bet ir į platesnę auditoriją, įvairias kultūros ir švietimo įstaigas“, – sakė departamento direktorė.

Kaip sutarties pasirašymo ceremonijoje sakė LRDT vadovė Olga Polevikova, Lietuvos rusų dramos teatras neapsiriboja vien rusų kultūra, bet stengiasi dar labiau pritraukti ir kitų tautų bei kultūrų atstovus.

„Lietuvos rusų dramos teatras siekia vienyti tautas – jame turi būti sąsajos su rusų kultūra, bet rusų pjesę gali statyti baltarusių režisierius, arba rusų kalba režisuoti lenkų dramaturgo pjesę. Su Tautinių mažumų departamentu sutelksime savo jėgas ir kartu nuveiksime daugiau, užtikrindami galimybę žiūrovams ne tik pas mus ateiti, bet ir tiems, kurie yra tolėliau nuo Vilniaus ir nuo mūsų teatro, pamatyti mūsų spektaklius, pažinti puikius mūsų aktorius“, – sakė O. Polevikova.

Pirmoji rusų teatrinė trupė Vilniuje buvo įkurta 1864 m. O šių laikų Lietuvos rusų dramos teatrui – 72 metai. Nuo 1946 m. iki šiol jame buvo suvaidinta beveik 500 premjerų.

Kaip įgyvendinama romų integracija?

Sausio 22 d. departamente vyko tarpinstitucinis ir romų nevyriausybinių organizacijų sektoriaus posėdis Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015 – 2020 metų veiksmų plano įgyvendintoms ir numatytoms priemonėms aptarti. Lietuvoje gyvena apie du tūkstančius romų tautybės žmonių.

Kultūros centrų veiklai – daugiau lėšų

Tautinių mažumų departamentas skyrė dalinį 259 tūkst. eurų finansavimą iš valstybės biudžeto tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrams veiklų projektams vykdyti 2019 metais.

Kauno įvairių tautų kultūrų, Klaipėdos miesto savivaldybės Tautinių kultūrų, Lietuvos tautinių mažumų folkloro ir etnografijos, Visagino kultūros centrų bei Tautinių bendrijų namų devyniems projektams finansuoti skirta 195 tūkst. eurų. Lėšos bus panaudotos vaikų ir suaugusiųjų neformaliam švietimui, lietuvių kalbos kursams, tarpkultūrinio dialogo plėtojimui, tautinių bendrijų tautinio tapatumo puoselėjimui, jų kultūrinei-švietėjiškai veiklai.

Dar 64 tūkst. eurų skirta Romų visuomenės centrui įgyvendinti dvi romų sociokultūrinės integracijos programas.

Kultūros centrų veiklų finansavimas 2019 m. padidintas 28 tūkst. eurų, lyginant su praėjusiais metais.

Viešėjo Suomijos vyriausybės atstovas

Susitikimo metu. Pekka Metso (kairėje), Tautinių mažumų departamento direktorė dr. V. Montvydaitė (antra iš dešinės)

Sausio 29 d. departamente lankėsi Suomijos ambasadorius ypatingiems pavedimams tarpkultūrinio ir tarpkonfesinio dialogo srityje Pekka Metso.

Svečias pristatė savo šalies darbo su tautinėmis bendruomenėmis ir religinėmis grupėmis patirtį.

Departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė papasakojo apie departamento atliekamą darbą su tautinėmis mažumomis.

Susitikime aptarti tarpkonfesinių santykių klausimai, potencialių religinių konfliktų mažinimo tikimybė, vietinių įvairių tikėjimų bendruomenių didesnis įtraukimas į dialogą su imigrantais.

Būsimi kultūros vadybininkai domėjosi tautinių mažumų veikla

Vasario 12 d. departamente lankėsi grupė Vilniaus kolegijos trečiakursių, vadovaujamų kolegijos kultūros politikos dėstytojos Gabrielės Žaidytės. Būsimiems kultūros vadybininkams buvo papasakota apie departamento veiklą, Lietuvos tautines mažumas. Studentai domėjosi tautinių mažumų kultūra, jos rėmimu, nevyriausybiniu organizacijų darbu.

Susitiko su Turkijos ambasadoriumi

V. Montvydaitė ir G. Turanas

TMD nuotraukos

Vasario 19 d. departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė susitiko su Turkijos ambasadoriumi Lietuvoje Gökhanu Turanu.

Susitikime buvo aptartos bendradarbiavimo tautinių mažumų srityje galimybės.

Svečias domėjosi artimų Turkijai Lietuvos totorių ir karaimų bendruomenių gyvenimu bei veikla. Svečią taip pat domino bendra tautinių mažumų situacija mūsų šalyje, departamento veikla.

A. Duda: Lenkija laukia, kol Lietuva įteisins pavardžių rašymą nelietuviškais rašmenimis

D. Grybauskaitė ir A. Duda spaudos konferencijos metu

„Matome labai didelį Lietuvos ir Lenkijos suartėjimą, tikimės, kad jis suteiks ir galimybes Lietuvoje gyvenančiai lenkų tautinei mažumai“, – vasario 22 d. per bendrą Lietuvos ir Lenkijos prezidentų spaudos konferenciją sakė Lenkijos prezidentas A. Duda.

„Turiu vilties, kad lenkų tautinių mažumų pavardes ir gatvių pavadinimus Lietuvoje bus leidžiami rašyti originalo kalba“, – teigė jis.

Lenkijos prezidentas tvirtino žinąs, kad Lietuvos parlamente svarstomi trys su tuo susiję įstatymų projektai.

„Mums liko ramiai palaukti, kol sprendimas bus priimtas“, – žurnalistams sakė A. Duda.

Diskusija dėl originalios asmenvardžių rašybos Lietuvoje vyksta jau dešimtmečius. Vieni politikai siūlo leisti naudoti lotyniško pagrindo rašmenis asmens dokumentų pagrindiniame puslapyje, kad būtų užtikrinta asmens teisė į jo pavardę, o kiti teigia, kad taip bus sumenkintas valstybinės lietuvių kalbos statusas ir siūlo vardą bei pavardę lotyniško pagrindo rašmenis rašyti tik dokumento antrajame puslapyje.

Kalbėdama apie lenkų tautinės mažumos padėtį, Lietuvoje prezidentė Dalia Grybauskaitė tvirtino, kad pagrindinis klausimas yra ne pavardžių rašyba, o žemės atkūrimas Vilniaus krašte.

Ji sakė, kad dėl to, jog Vilniaus krašte nėra laisvos žemės, nuosavybės teisės neatkuriamos ne tik lenkų tautybės, bet ir visiems Lietuvos piliečiams.

„Visus žmones traktuojame vienodai“, - sakė prezidentė.

Lietuvos prezidentė D. Grybauskaitė Varšuvoje lankėsi su valstybiniu vizitu.

Naujas televizijos kanalas lenkų kalba

Visuomeninė Lenkijos televizija, bendradarbiaudama su Lietuvos Vyriausybe, rengiasi atidaryti televizijos kanalą TVP Wilno.

TVP TELEWIZJA POLSKA

Laidos bus transliuojamos lenkų kalba ir skirtos Lietuvos lenkams.

Kanalo parengiamieji darbai pradėti praėjusiais metais. Pradėti transliaciją numatoma kovo pabaigoje-balandžio pradžioje. Televizijos redakcija įsikurs Vilniaus lenkų kultūros namuose.

Laidos bus transliuojamos virtualiai ir per Lietuvos antžeminę skaitmeninę televiziją.

„Kanalas kasdien transliuos informacines laidas, o taip pat publicistinę programą, kuri turėtų dominti Lietuvos lenkus“, - teigė Lenkijos televizijos atstovas Matejus Staneckis (Matej Stanecki).

Pasak kanalo režisieriaus Mariušo Pilio (Mariusz Pilis), kurdami lenkišką informacinę programą Lietuvoje, jie norėtų, kad lenkų kalba taptų populiari ir keltų teigiamas asociacijas.

„Mes įgyvendiname projektą, kuris susijęs su tautine tapatybe ir kuris bus artimas visiems Vilnijos lenkams. Juk jie patys bus laidų autoriai ir dalyviai, bendraus ir diskutuos lenkiškai. Lenkų kalba verta, kad padėtų kurti kultūrinius ryšius tarp lenkų ir lietuvių, su kuriais, tikiuosi, mes suprasime vieni kitus vis geriau“, - sakė M. Pilis.

TBN inf.

Europos Taryba ragina Lietuvą kovoti su neigiamais stereotipais romų atžvilgiu

Tautinių mažumų teisėmis besirūpinanti Europos Tarybos institucija sausio 8 d. paragino Lietuvą daugiau dėmesio skirti tautinių mažumų moksleivių teisėms apsaugoti ir imtis priemonių prieš neigiamus stereotipus romų atžvilgiu.

Tokius raginimus išsakė Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos patariamasis komitetas.

Komitetas pasveikino Vyriausybės sprendimą atkurti Tautinių mažumų departamentą, tačiau pasigedo teisinio pagrindo, kuris reguliuotų nelietuviškų pavardžių rašybą ir mažumų kalbų vartojimą vietovardžiams ženklinti.

Anot komiteto, 2012 m. suvienodinta lietuvių kalbos dėstymo programa ir valstybinės kalbos egzaminas sukėlė reikšmingų sunkumų mažumų mokyklų, ypač lenkų, mokiniams.

Komiteto paskelbtoje rekomendacijoje Lietuva raginama „konsultuojantis su mažumų atstovais priimti išsamų teisinį pagrindą tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisėms apsaugoti“.

Valstybės institucijos taip pat kviečiamos „imtis informuotumo didinimo priemonių prieš neigiamus stereotipus romų atžvilgiu, ypač per kursus mokytojams, policijos pareigūnams ir vietos administracijos darbuotojams“.

Lietuva kviečiama priimti teisės aktą dėl mažumų kalbos vartojimo tvarkant reikalus su administracijos įstaigomis, privačiuose ženkluose ir topografinėse nuorodose, taip pat dėl pavardžių ir vardų rašymo.

Be to, komitetas paragino užtikrinti, kad švietimo reforma nevestų prie tautinių mažumų mokyklų moksleivių diskriminacijos.

Siūlo romų genocido datą įtraukti į Atmintinų dienų sąrašą

Tautinių mažumų departamentas kreipėsi į Seimo Žmogaus teisų komitetą prašydamas įtraukti į Lietuvos Respublikos atmintinų dienų įstatymą Tarptautinę romų genocido dieną, kuri yra minima rugpjūčio 2 d.

Ši diena buvo pasirinkta neatsitiktinai – 1944 m. rugpjūčio 2 d. Lenkijoje, Aušvico-Birkenau koncentracijos stovykloje, buvo sunaikintas romų (čigonų) lageris ir nužudyta apie 3000 jame kalintų žmonių. Šių metų rugpjūčio 2 d. minėsime 75-ąsias metines, kai buvo sunaikinti romai, kalėję Aušvico koncentracijos stovykloje.

Per Antrąjį pasaulinį karą romai, kaip ir žydai, nacių buvo persekiojami dėl rasistinių paskatų. Lietuvoje, įvairių istorikų vertinimu, nacių okupacijos metais iš viso buvo nužudyta 200-500 romų. Daugiausia jie buvo žudomi Pravieniškių stovykloje.

Tarptautinės organizacijos oficialiai pripažįsta romų genocidą ir siekia, kad visose valstybėse ši diena būtų minima rugpjūčio 2 d. 2015 m. balandžio 15 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją „Dėl priešiškumo romams Europoje ir romų genocido Antrojo pasaulinio karo metais minėjimo”, kuria pripažino istorinį romų genocido Antrojo pasaulinio karo metu faktą ir paragino visas valstybes minėti bei paskelti rugpjūčio 2 d. romų genocido diena.

Skleisdamas žinią apie mažai žinomą romų genocidą, Tautinių mažumų departamentas 2018 m. išleido dvi knygas, skirtas romų genocido temai. Bendradarbiaujant su Lenkų kultūros institutu, buvo išleista knyga „Esu Karolis“. Tai vaikams skirta knyga, kurioje pasakojama apie romų gyvenimą Aušvic-Birkenau nacių koncentracijos stovykloje mažo berniuko akimis.

Taip pat buvo pristatyta metodinė priemonė jaunimui apie romų genocidą „Teisė prisiminti“, kuri buvo išleista bendradarbiaujant su Europos Taryba. Daug dėmesio skirta tikslinių grupių mokymui. Surengti seminarai mokytojams „Romų tautinės mažumos istorija: nuo atsiradimo Europoje iki XX amžiaus genocido“ Marijampolėje, Šalčininkų ir Ukmergės rajonuose, kuriuose dalyvavo daugiau kaip 120 mokytojų. Lietuvos romų jaunimui ir žmogaus teisių aktyvistams buvo organizuoti mokymai apie romų genocidą ir žmogaus teises.

Departamentas laikosi nuomonės, kad Tarptautinės romų genocido dienos įtraukimas į Atmintinų dienų sąrašą taptų reikšmingu įvykiu visai Lietuvos romų bendruomenei, skatintų tarpkultūrinį dialogą, integraciją bei mažintų diskriminaciją visuomenėje. **TMD inf.**

Iškovota laisvė – visų Lietuvos tautų nuopelnas

Lietuvai minint 28-ąsias Laisvės gynėjų dienos metines, Tautinių mažumų departamentas kvietė prisiminti ir įvertinti visų Lietuvos tautų indėlį kovoje už mūsų šalies laisvę ir nepriklausomybę.

Lietuvių, lenkų, rusų, ukrainiečių, baltarusių, estų, latvių, azerbaidžaniečių, armėnų, rumunų, totorių, karaimų, žydų ir kitų tautybių Lietuvos žmonės buvo aktyvūs dalyviai kelyje į Nepriklausomybę.

Įvairių tautybių Lietuvos gyventojai ne tik saugojo laisvės žodį prie televizijos bokšto, radijo ir televizijos pastato, bet ir kita veikla prisidėjo prie išsilaisvinimo kovos.

Prasidėjus Sąjūdžiui, mitinguose ir suvažiavimuose aktyviai dalyvavo tautinių bendruomenių atstovai. 1988 m. rugsėjį tautinių bendrijų atstovai susirinko į pasitarimą, kuriame nutarė aktyviai įsijungti į besiformuojančio judėjimo veiklą. Per šį pasitarimą buvo įkurta Lietuvos tarpnacionalinė koordinacinė asociacija. Asociacija aktyviai palaikė dialogą tarp įvairių tautinių bendrijų ir ragino vienytis atkuriant Lietuvos valstybingumą. Asociacijos nariai kartu su lietuviais aktyviai dalyvavo visuose Lietuvai lemtinguose istoriniuose įvykiuose.

Pirmieji prie judėjimo už nepriklausomybę prisijungė kultūros ir mokslo atstovai, kiti aktyvistai. Savo tikėjimą laisve išsakė ir gynė rašytojas Grigorijus Kanovičius, filologas prof. Arnoldas Piročkinas, aktoriai A. Inozemcevas, V. Jefremovas, T. Michniova, N. Kasatkina, V. Kriučkovas ir T. Jasinskaja, slavistikos specialistai ukrainiečiai prof. V. Čekmonas, jo tautietė L. Žilcova, tarpukario Lietuvos Vyriausybės nario sūnus, baltarusis S. Dušauskas-Duš, jo tautiečiai F. Niunko, K. Balachovič, O. Ablažėjus ir V. Stechas, moldavai L. Žalakevičienė, V. Balmuš, V. Luko, A. Giski, E. Paplautienė ir L. Bartkienė, gruzinė D. Juodišienė, totoriai A. Jakubauskas, M. Bairaševskis ir A. Asanavičius, azerbaidžaniečiai M. Gamzajevas, G. Alijevas, R. Mamedovas, vokiečiai A. Valter, K. Vagnorius, A. Liaukonis-Flikas, ukrainiečiai V. Kapkanas, J. Pankiv, I. Juzičus, A. Visockis, O. Vasilčenko, estės V. Strikaitienė ir L. Urman, latviai I. Kiškis, A. Urmanis ir V. Martinsons, lenkai A. Plokšto, J. Survila, V. Baranovskis, R. Gečevskis, H. Sasnovskis, M. Čobotas, J. Tryk, Č. Okinčicas, žydai E. Jacovskis, E. Zingeris, G. Alpernas ir S. Finkelšteinas, armėnai Z. Sakalauskienė, S. Pagasianas ir O. Isajevas, karaimai H. Kobeckaitė ir M. Firkovičius, mordovė A. Balaševičienė ir daugelis kitų.

1990 m. kovą rusakalbiams Lietuvos gyventojams leidžiamas laikraštis „Echo Litvy“ išspausdino labai svarbų pareiškimą apie tai, kad Lietuvoje gyvenantys estai, rumunai, rusai, azerbaidžaniečiai, totoriai, žydai, ukrainiečiai, armėnai remia ir sveikina Lietuvos valstybės sprendimą atsiskirti nuo SSRS.

Protestuodama prieš Sausio 13-osios įvykius, Asociacija parašė kreipimąsi į Michailą Gorbačiovą, kurį pasirašė trys tūkstančiai įvairių Lietuvos tautybių žmonių. Šį kreipimąsi į Maskvą vežė Nepriklausomybės akto signataras Eugenijus Petrovas kartu su Alfredu Nazarovu ir Vladimiru Gražuliu. Aukščiausioji Taryba išsiuntė graikų bendruomenės atstovą Nikolajų Medvedevą į Maskvą deryboms. Jo darbas buvo labai svarbus Lietuvai.

Iškart po kruvinų įvykių, 1991 m. sausį Rusų kultūros centras raštu kreipėsi į Lietuvos rusus ir visus Lietuvos gyventojus. Kreipimesi buvo pateikta neiškraipyta informacija apie tragiškus 1991 sausio 13-osios įvykius Vilniuje prie Televizijos ir radijo komiteto. Gyventojai buvo įspėti apie Nacionalinio gelbėjimo komitetą ir jo veiksmų planą. Šį komitetą teksto autoriai pasmerkė.

Rusų ir ukrainiečių kalbomis taip pat buvo kreiptasi į sovietų armijos karius bei SSSR Aukščiausiosios tarybos tautybių tarybos pirmininko pavaduotoją B. Oleiniką. Viešai pareiškimus pasirašę A. Inozemcevas, A. Plokšto, O. Ablažejus, G. Fišas, L. Žilcova, I. Kiškis, A. Jakubauskas, M. Gamzajevas, D. Gogišvili, O. Isajevas, V. Gražulis, I. Juzič, J. Volickis, V. Kukianienė ir J. Pankiv ragino nutraukti kraujo praliejimą. Sovietų karių buvo prašoma nekelti ginklo prieš taikius Nepriklausomybę ginančius Lietuvos piliečius.

Drauge su visais Lietuvos gyventojais šalies Nepriklausomybę 1991 m. sausio įvykių ir rugpjūčio pučo metu gynė ir tautinių bendrijų atstovai. Tarp tomis dienomis kovoje dėl laisvės ir Nepriklausomybės nukentėjusių žmonių buvo azerbaidžaniečiai Famil Šiukiurov bei Ilkin Dadašev. Už drąsą ir ryžtą jiems įteikti Sausio 13-osios atminimo medaliai. Loreta Asanavičiūtė, tragiškai žuvusi gindama Lietuvos nepriklausomybę, buvo Lietuvos totorė.

Į sausio 13-osios įvykius labai greitai sureagavo visas pasaulis. Prie informacijos sklaidos prisidėjo ir Vladimiras Gražulis. Jis pasakoja: „Moldavas Viktoras Balmušas, Tarpnacionalinės koordinacinės asociacijos narys, turėjo radijo ryšį ir padėjo susisiekti su mano pažįstamais Rytų Berlyne. Aš papasakojau apie tai, kas įvyko Vilniuje, ir paprašiau viešai sureaguoti. Kiek man žinoma, tą dieną vakare jie surengė protesto akciją prie Sovietų Sąjungos ambasados."

LRT garso operatorė, Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija" narė Zina Sesickienė iki šiol puikiai prisimena, kas tada vyko: „Mūsų pamaina – diktoriai Bernadeta Lukošiūtė ir Algimantas Sadukas, garso operatorė Rūta Vyšniauskaitė ir aš turėjome dirbti visą naktį. Degė laužai, per radiją skambėjo liaudiška muzika. Vėlyvą vakarą nuo Karoliniškių mus pasiekė šūvių garsai, triukšmas. Supratome, kad prasidėjo bokšto šturmas. Mes negalvojome, jog mus puls. Bet greitai išgirdome kareiviškų batų bildesį koridoriuje. Bernadeta į mikrofoną kalbėjo: mes dar gyvi, gyvi..."

Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kviesdamas pažymėti įvairių tautybių Lietuvos gyventojų indėlį kelyje į laisvę, kvietė sausio 13 d. 8 val. prie kiekvieno lango dešimčiai minučių, užgesinus šviesas, uždegti atminimo žvakes ir taip pagerbti žuvusiuosius už Lietuvos laisvę.

TMD inf.

Minėjo Lietuvos valstybės atkūrimo dieną

Vasario 20 d. Lietuvos rusų dramos teatre rinkosi mokyklų rusų mokomąja kalba mokytojai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Visagino miestų, Šalčininkų, Švenčionių, Trakų rajonų. Atvyko per 330 žmonių. Renginys buvo skirtas paminėti Vasario 16-ąją – Lietuvos valstybės atkūrimo dieną.

TMD nuotr.

Ministro Pirmininko sveikinimą šventės proga pedagogams perskaitė Vyriausybės vicekancleris Deividas Matulionis.

Sveikinime rašoma, kad „mūsų visų ateitis – mokytojų rankose. Jie puoselėja drąsiausias idėjas, palaiko, įkvepia ir plačiau atveria duris į pasaulį". Vyriausybės vadovas dėkojo mokytojams „už nuoširdų pedagoginį darbą, tautinės kultūros tradicijų puoselėjimą, tolerancijos ir pagarbos kultūrinei įvairovei ugdymą bei linkėjo neblėstančios energijos, ilgametės aktyvios ir kūrybingos veiklos prisidedant prie Lietuvos klestėjimo".

Susirinkusius taip pat sveikino ir Padėkos raštus pasižymėjusiems pedagogams įteikė Tautinių mažumų departamento prie LRV direktorė dr. Vida Montvydaitė.

Lietuvos rusų dramos teatro, su kuriuo Tautinių mažumų departamentas šiemet pasirašė bendradarbiavimo sutartį, aktoriai parodė atnaujintą, vieną populiariausių teatro spektaklių „Dviejų pasaulių viešbutis", sukurtą pagal žymaus prancūzų dramaturgo Erico Emmanuelio Schmitto pjesę. Šį spektaklį pastatė aktorius ir režisierius Sigitas Račkys.

TBN inf.

Kalendoriuje – etnokonfesinių bendruomenių maldos namai senuosiuose atvirukuose

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka ir Tautinių mažumų departamentas prie LRV išleido 2019-ųjų metų kalendorių, skirtą etnokonfesinių bendruomenių maldos namams, kurie pavaizduoti senuosiuose atvirukuose.

Prie kiekvienos nuotraukos trumpa maldos namų charakteristika: kokiais metais jie statyti, kokius pertvarkymus patyrė per amžius. Visos šventovės stovi ir šiandien, išskyrus Jurbarko senąją medinę sinagogą. 1941 m. Lietuvą okupavus nacių Vokietijai sinagoga buvo sudeginta.

TBN inf.

Premjeras: dėkoju tautinėms bendrijoms už visokeriopą paramą Lietuvos valstybei

Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos proga Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis susitiko su Tautinių bendrijų tarybos atstovais. Susitikimas vyko kovo 13 d.

Centre - Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis. Jam iš dešinės - pirmoji Tautybių departamento prie LRV generalinė direktorė dr. Halina Kobeckaitė, iš kairės - Tautinių mažumų departamento prie LRV direktorė dr. Vida Montvydaitė, šalia - Tautinių bendrijų tarybos pirmininkė Gunta Rone

Susitikimo pradžioje premjeras pasidžiaugė reikšmingu susitikimu su Tautinių bendrijų taryba, kuri jungia žmones, kalbančius įvairiomis kalbomis, puoselėjančius savąsias tradicijas ir papročius, tačiau visus vienija bendra Tėvynė – Lietuva. Lietuvos piliečių didžiausios pagarbos nusipelnė kitų tautų atstovai, aktyviai įsijungę į Lietuvos Sąjūdžio veiklą ir jo organizuotas pilietines akcijas – mitingus, Baltijos kelią.

„Man didžiulė garbė, kad šiandien kartu su mumis dalyvauja kai kurie tų įvykių liudininkai ir iniciatoriai. Šiuo labai svarbiu ir lemtingu Lietuvai laikotarpiu tautinių bendrijų atstovai konkrečiais darbais ir poelgiais aiškiai parodė, kad remia Nepriklausomybės atkūrimą ir su mūsų valstybe sieja savo tolesnę ateitį. Dėkoju už Tautinių bendrijų tarybos visokeriopą paramą atkurtai valstybei, už visų tautybių Lietuvos piliečių telkimą, siekiant kurti bei stiprinti demokratinę ir pilietinę visuomenę“, - sakė premjeras.

Vyriausybės vadovas taip pat padėkojo tautinių bendrijų atstovams už jų pastangas, kad Lietuva grįžtų į Europos laisvų ir demokratinių valstybių šeimą, už aktyvų palaikymą, Lietuvai stojant į Europos Sąjungą ir NATO.

Pasak S.Skvernelio, Tautinių bendrijų taryba, atstovaujanti Lietuvos tautinėms bendrijoms, puikiai suvokė savo pilietinę atsakomybę ir įvairių tautybių piliečių siekį gyventi saugioje ir klestinčioje Lietuvoje, ir tai labai prisidėjo prie daugiatautės ir daugiakultūrės visuomenės santykių harmonizavimo.

Ministras Pirmininkas nuoširdžiai pasveikino visas Lietuvos tautines bendrijas su Nepriklausomybės atkūrimo 29-osiomis metinėmis ir palinkėjo toliau išlaikyti vienybę, tarpusavio pagarbą, kurti visuomenę, grįstą bendro likimo jausmu, elgesio ir moralės normomis, pilietiškumu, solidarumu.

Anot premjero, Vyriausybė toliau rūpinsis tautinių bendrijų kultūrinės saviraiškos skatinimu ir padarys viską, kad Lietuvoje būtų gera gyventi visiems jos žmonėms.

Tautinių bendrijų tarybos pirmininkė Gunta Rone pakvietė S. Skvernelį apsilankyti Tautinių bendrijų namuose, premjeras pažadėjo atvykti ir aptarti įvairius darbinius kausimus.

LRVK inf. ir nuotr.

Apie tautines bendruomenes – statistikos ir faktų kalba

Tautinių mažumų departamentas prie LRV parengė ir išleido leidinį „Tautinės bendruomenės Lietuvoje”, kuriame pateikiama aktuali informacija apie mūsų šalyje gyvenančias tautines bendruomenes, jų kultūrinę ir švietėjišką veiklą, Tautinių mažumų departamento prie LRV – pagrindinės tautinių mažumų interesams atstovaujančios valstybės valstybės institucijos – funkcijas ir darbo kryptis.

„2018 m. žymi Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetis ir istorinis Romos popiežiaus Pranciškaus vizitas Lietuvoje. Viešėdamas mūsų šalyje pontifikas priminė, kad Lietuva priglaudė ir priėmė įvairių tautybių ir religijų žmones, todėl semdamasi stiprybės iš praeities, Lietuva sugeba iš naujo atrasti tas šaknis ir atgaivinti tai, kuo yra išskirtinė ir savita, tai, kas mūsų valstybei padėjo augti ir nepalūžti: tolerancija, svetingumą, pagarbą ir solidarumą”, - pažymi leidinio įžanginėje Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė.

Leidinyje pateikiama statistinių duomenų apie gyventojus pagal tautybę šalyje ir atskirose apskrityse.

Pristatoma Tautinių mažumų departamento struktūra ir veiklos sritys.

Leidinyje skaitytojai ras nemažai įdomios informacijos apie 21 Lietuvos tautinę bendruomenę: kultūrą, švietimą, atmintinas dienas, kalbą, religiją ir kt. . **TBN inf.**

Konferencija, skirta Tarptautinei Holokausto aukų atminimo dienai ir kovai su diskriminacija

Sausio 25 d. Vilniuje vyko konferencija, skirta Tarptautinei Holokausto aukų atminimo dienai ir kovai su diskriminacija. Renginį organizavo Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė kartu Tautinių mažumų departamentu.

Tai neturi pasikartoti

Konferencijos dalyvius sveikino užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius, Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky.

„Antisemitizmas, žydų diskriminacija – randas ant mano šalies. Atsiprašinėjimas jau nieko nebepadės. Diskriminacija privedė prie Holokausto. Šiuo metu Lietuvoje jau visur yra daug nuorodų į žydų žudynių vietas, kurias galime aplankyti ir pasakyti: daugiau niekada tai negali pasikartoti. Turime prisiminti Pasaulio teisuolius, kurių yra apie 900. Kasmet pagerbdami nužudytų aukų atminimą, mes negalime garantuoti, jog panašios žudynės pasaulyje niekada nepasikartos. Kad to nebūtų, žydų istorija ir Holokaustas turi atsirasti švietimo programose“, - sakė užsienio reikalų ministras L. Linkevičius.

Tautinių mažumų departamento direktorė dr. V. Montvydaitė pabrėžė, kad Holokaustas – viena didžiausių tragedijų pasaulio ir Lietuvos istorijoje.

„Tai be galo skausminga, tačiau tuo pačiu ir labai svarbi tema, apie kurią mes privalome kalbėti kad ir kaip nelengva būtų. Negalime ir neturime ignoruoti pasitaikančių neapykantos apraiškų visuomenėje, viešojoje ar net kultūrinėje erdvėje. Trumpalaikes neapykantos iškrovas gali nustelbti tik ilgalaikė atmintis ir bendru sutarimu priimtas sprendimas ją puoselėti ir įprasminti“, - teigė departamento vadovė.

Pasak F. Kukliansky, antisemitizmas buvo, yra ir bus, jei mes nekovosime su juo.

„Nacių aukomis tapo ne tik žydai. Buvo žudomi ir romai. Antrasis pasaulinis karas paliko žmonijai sužlugdytus likimus, gėdą, skausmą, pavertė Lietuvą kapinynu. Holokaustas atėmė didžiulį intelektualinį pilietinį potencialą. Pasaulio teisuoliai dovanojo žmonėms gyvenimo dovaną, Holokausto sukrėtimas suteikė žmonijai antrą šansą. Tik po išgyvento skausmo tarptautinė bendruomenė pradėjo suvokti žmogų kaip vertybę, kurios instrumentu tapo pirmasis universalus fundamentalių teisų katalogas – Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Lietuva viena iš pirmųjų valstybių pritarė antisemitizmo apibrėžčiai, kurią 2016 m. gegužės 26 d. Bukarešte vykusioje sesijoje priėmė Tarptautinis Holokausto atminties aljansas“, - sakė F. Kukliansky.

L. Linkevičius

V. Montvydaitė

Antisemitizmas pasireiškia įvairiai

Pasaulio žydų kongreso specialusis komisaras kovai su antisemitizmu Julius Meinl kalbėjo, kad kovą su antisemitizmu Europa turi laimėti.

„Žydai neturi galvoti apie lagaminus, kuriuos pavojaus atveju vėl reikės krautis ir išvykti. Antisemitizmas egzistuoja ir pasireiškia pasaulyje įvairiai, nuo dešinės iki kairės, iki radikaliojo islamo. Antisemitizmas dabar pasireiškia Izraelio kritika“, - sakė J. Meinl.

Pasak jo, žydų mokyklos ir sinagogos įvairiose šalyse yra saugomos. Daugelis žydų Europoje ir Amerikoje dėl gresiančio pavojaus slepia savo tapatybę. Tuo tarpu daugelis antisemitų net nemano, kad jie yra antisemitai. Jie nekalba kaip anksčiau, kad nekenčia žydų, sako tik nekenčiantys jų valstybės.

„Jei Europa viską pamiršo, tai mūsų atsakomybė priminti. Žydai turi jaustis saugūs šalyse, kurias jie pasirinko savo gyvenimui. Negali būti jokių kompromisų. Vyriausybės turi imtis veiksmų ir suprasti, kad

puolama ne tik žydų bendruomenė, bet ir kitos tautinės bendruomenės taip pat“, - tvirtino Pasaulio žydų kongreso specialusis komisaras kovai su antisemitizmu J. Meinl.

J. Meinl ir F. Kukliansky

Istorija ir dabartis

Konferencijoje skaitytuose pranešimuose buvo nagrinėjami istoriniai ir šiuolaikiniai antisemitizmo aspektai, atskleistos jo pasireiškimo formos ir turinys.

Dr. Lino Venclausko iš Sugiharos fondo *Diplomatai už gyvybę* pranešimo tema „Jausmų atrofija: tarpukario lietuvių antisemitai apie sionistų judėjimą Lietuvoje“.

„Žydai, Holokaustas ir antisovietinė rezistencija: lietuvių istorinės atminties ypatumai Antrojoje Respublikoje“ – tokia buvo Lietuvos istorijos instituto vyresniojo mokslo darbuotojo dr. Algimanto Kasparavičiaus pranešimo tema.

Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė nagrinėjo tarpinstitucinio bendradarbiavimo poreikį kovoje su diskriminacija.

Po pranešimų vykusioje diskusijoje pasisakė dr. Photini Tomai-Constantopoulou, specialioji ambasadorė Holokausto ir antisemitizmo klausimams iš Graikijos užsienio reikalų ministerijos. Ji kalbėjo, jog ne tik istoriją reikia prisiminti, bet ir kalbėti apie diskriminaciją šiuolaikiniame pasaulyje, apie modernios visuomenės kovą su antisemitizmu, nes iššūkių netrūksta.

Norvegijos ministrės pirmininkės valstybės sekretorius Hans Olav Syversen konferencijoje pristatė savo šalies parlamento (Stortingo) kovos su antisemitizmu modelį, kurį sudaro 11 pakopų. Štai tos pakopos: dabartinė padėtis; kas yra antisemitizmas; žydų mažuma Norvegijoje. Holokaustas Norvegijoje; antisemitizmo prevencija mokyklose; rėmimas iniciatyvų, kurios informuoja apie žydų gyvenimo ir istorijos įvairovę Norvegijoje; antisemitinių neapykantos nusikaltimų registracija ir tyrimas; gyventojų požiūrio stebėsena; daugiau žinių apie antisemitizmą įgyti per mokslinius tyrimus; užtikrinti tinkamas saugumo priemones žydų institucijoms; pastangos kovoti su antisemitizmu už Norvegijos ribų; svarbiausi politikos ir teisės aktai.

Konferencijos dalyviai prie parodos stendų: #WeRemember #MesPrisimename

Keliaujanti paroda

Konferencijos dalyviams buvo pristatyta po pasaulį keliaujanti paroda „Lietuva. Lite. Lita. Vienas amžius iš septynių“. Apie parodą kalbėjo jos kūrėjas Pranas Mockus. Joje pavaizduotos išskirtinės žydų santykių su vietos gyventojais detalės, paminėti žymūs litvakų kilmės asmenys, tarp kurių ir visame pasaulyje žinomas Vilniaus Gaonas. Būtent jo dėka Vilniui prigijo Lietuvos Jeruzalės vardas.

Parodą parengė Lietuvos užsienio reikalų ministerija ir Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė.

Po konferencijos jos dalyviai prisijungė prie pasaulinės Holokausto atminties kampanijos ir nusifotografavo su #WeRemember #MesPrisimename.

TBN inf.

Baltarusių gimnazijai Vilniuje – 100 metų

Vasario 1 d. Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijai sukako 100 metų. Šia proga sostinės Rotušėje vyko iškilmingas minėjimas, į kurį atvyko buvę gimnazistai, mokytojai. Tarp svečių – Baltarusijos ambasadorius Lietuvoje Aleksandras Korolis.

Gimnazijos direktorė D. Stachnovič

Vienintelis pasaulyje

„Po keleto metų Vilnius švęs 700 metų jubiliejų. Prisiminsime Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laiškus, kuriuos jis pasirašė kaip lietuvių ir rusėnų kunigaikštis. Kitąmet gegužę minėsime 500 metų jubiliejų nuo to laiko, kai Pranciškus Skorina Vilniuje įsteigė spaustuvę. Lietuvius ir baltarusius sieja ilgaamžė ir graži istorija, draugystė, bendros kovos, siekis kartu atkurti nepriklausomybę. Vilnius yra vienintelis miestas pasaulyje, miestas, kuriame baltarusiai už Baltarusijos sienų gali mokytis savo gimtąja kalba. Todėl mums didelė garbė būti rūpestingu, svetingu, atviru miestu. Tikiu, kad gimnazija ir toliau klestės ir augs“, - gimnazijos bendruomenę sveikino sostinės meras Remigijus Šimašius.

„Šiandien minime dvi itin svarbias mūsų gimnazijai datas – šimtmetį nuo įsteigimo ir 25-erius metus nuo atkūrimo. 100 ir 25 – tai ne vien tik skaičiai, tai didelis darbas, atsakomybė. Ir toliau turime tikslų – saugoti savo tautiškumą, savo kalbą ir tuo pačiu išugdyti sąmoningus Lietuvos piliečius. Ačiū visiems už tai, kad šiandien galime švęsti“, - kalbėjo gimnazijos direktorė Diana Stachnovič.

Atidarė po pusės amžiaus

Baltarusių gimnazija Vilniuje pradėjo veikti 2019 m. vasario 1 d. Jos įkūrimu rūpinosi Pagalbos nukentėjusiems nuo karo baltarusių draugija. Sprendimą dėl jos įkūrimo pasirašė tuometis švietimo ministras Mykolas Biržiška.

Gimnazija veikė iki 1944-ųjų metų, kai sovietinės valdžios buvo uždaryta. Dramatiškai susiklostė daugelio gimnazijos mokytojų ir auklėtinių likimai. Daugelis jų buvo persekiojami, ištremti į Sibirą. Pusę amžiaus Vilniaus baltarusiai savo mokyklos neturėjo. Tiktai 1994 m. dėl aktyvių vietos baltarusių bendruomenės pastangų pavyko mokyklą atidaryti. Ji įsikūrė Karoliniškėse ir buvo pavadinta Vilniaus 68-aja vidurine mokykla. Ilgus metus jai vadovavo Galina Sivolova.

P. Skorinos vardas sostinės Tarybos sprendimu mokyklai suteiktas 2013 m. Tais pačiais metais mokykla buvo pertvarkyta į gimnaziją

Pagrindinė mokomoji kalba gimnazijoje yra baltarusių. Tačiau kai kurie dalykai dėstomi ir lietuvių kalba. Gimnaziją lanko mokiniai nuo 1-os iki 12-os klasės. Daugelis jų yra baltarusių tautybės arba iš mišrių šeimų. Tačiau čia mokosi ir rusų, lenkų, totorių tautybių vaikai.

Šiais mokslo metais gimnaziją lanko apie 200 mokinių, dirba 34 mokytojai.

2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, Lietuvoje gyveno 36,2 tūkst. baltarusių tautybės asmenų.

Koncertuoja gimnazijos saviveiklininkai

TBN inf.

Duonos šventė Tautinių bendrijų namuose

Vasario 1 d. Tautinių bendrijų namuose vyko tradicinė Duonos šventė. Į ją atvyko įvairių tautinių bendrijų atstovai, nešini savo tautiniais kepiniais. Daugelis buvo pasipuošę nacionaliniais rūbais.

Šiemet – proginė duona

Šiemet šis renginys vyko tryliktą kartą. Jo organizatoriai suka galvas, kaip padaryti, kad kasmet šventė būtų įdomi ir nepakartojama, o vakaro dalyviai ne tik paragautų daugelio tautų duonos, bet ir išplėstų savo žinias, gal būt patys pamėgintų išsikepti duonos namuose, kaip kažkada darė mūsų močiutės. Ir, reikia pasakyti, jiems tai pavyksta. Pavyzdžiui, pernai buvo daug kalbama apie duonos istoriją, buvo surengta duonos viktorina.

„Jeigu ankstesnėse Duonos šventėse mes kalbėjome apie kepimo receptus, tradicijas ir kt., tai šiemet nusprendėme pasiūlyti šventės dalyviams patiekti proginės duonos pavyzdžių. Gyvenime būna daug įvykių, kurie švenčiami. Tai vaiko krikštynos, vestuvės, įvairūs jubiliejai ir kt. Kiekvienoje tautoje šiomis progomis kepama duona, pyragai, kitokie gardėsiai.“, - pradėdama šventę kalbėjo Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ pirmininkė, Tautinių bendrijų tarybos narė Lučija Bartkienė.

Savo tautinių kepinių pavyzdžius pristatė Lietuvos armėnų, baltarusių, graikų, kazachų, latvių, moldavų-rumunų, rusų, ukrainiečių, uzbekų, vengrų, vokiečių, totorių bendruomenių atstovai.

Šventės dalyvius sveikino Vilniaus miesto meras Remigijus Šimašius, europarlamentarai Petras Auštrevičius ir Viktoras Uspaskich, Tautinių mažumų departamento prie LRV direktorė dr. Vida Montvydaitė, Nepriklausomybės akto signataras Nikolajus Medvedevas, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas Audrys Antanaitis, pirmoji Tautybių departamento direktorė ambasadorė Halina Kobeckaitė.

Traukė akį, žadino apetitą

Duonos įvairovė, kitokie spalvingi gardėsiai traukė akį, teikė estetinį pasigėrėjimą, žadino apetitą.

L. Bartkienė

Nuolatinis Duonos švenčių dalyvis – Vilniaus ukrainiečių bendrijos narys Michailo Maksimjukas. Jis labai gerai supranta duonos vertę. Nuo mažens išmoko ją branginti. Jam buvo dešimt metų, kai kartu su tėvais buvo ištremtas į Sibirą pokario metais. Ten teko patirtį ir alkį, ir šaltį.

„Man labai patinka ši šventė.

Duonos šventės dalyviai

Duona užima svarbiausią vietą žmogaus gyvenime. Mes ją prisimename kiekvieną dieną mūsų maldose“, - sakė į devintą dešimtį metų įžengęs Michailo.

Į šventę jis atvežė savo firminį patiekalą – karvojų ir ukrainietiškų virtinukų.

O prie rusų bendruomenės stalo vyriausia šeimininkė buvo visuomenės veikėja, visuomeninės organizacijos „Mūsų dialogas“ pirmininkė Larisa Dmitrijeva. Apsijuosi prijuostę, ant galvos užsidėjusi baltutėlį kyką, ji buvo ir puikiai nusiteikusi.

„Mes, Lietuvos rusai, labai gerai jaučiamės Lietuvoje. Turime ir lietuviškos duonos, ir lašinių, ir daug kitokių gėrybių. Mokame šokti ir dainuoti rusiškai, mokame rusų pasakų, daug daug gerų rusiškų patarlių“, - kalbėjo Larisa.

Pereidama prie patiekalų, ji pirmiausia paminėjo duoną su druska.

„Čia visada yra toks garbingas gestas. Svečius, draugus priimta sutikti su duona ir druska. Turime ant stalo grybų iš Dzūkijos miškų. Be to, turime kopūstų, lašinių, pyragaičių su grybais ir mėsa. O dar turime tokio pyrago su mėsa, rusiškai jis vadinasi *kurnik*. Šventės dalyvius taip pat vaišinsime rusišku gėrimu, paruoštu medaus pagrindu, ir arbata iš *samovaro*, - vardijo rusų bendruomenės atstovė.

Mintimis persikelkime į tolimąjį Uzbekistaną. Lietuvos uzbekų bendrijos „Pachtakor“ pirmininkė Kuisin-oi Zujienė, pasipuošusi būdingų spalvų tautiniu rūbu, rodė ir siūlė paragauti įvairios uzbekiškos duonos.

„Yra Samarkando, Taškento, Bucharos duona. Kiekviena sritis savo duoną kepa. Jos viena nuo kitos skiriasi tiktai forma. O visur naudojami tiktai miltai, vanduo, druska ir mielės. Dar dedama šiek tiek prieskonių. Svarbiausia, kad duona būtų kepama su meile. Uzbekiškai duona – *non*,“ – teigė Kuisin-oi. **TBN inf.**

Įdomūs faktai apie duoną

*Mokslininkai mano, kad duona pirmą kartą žemėje atsirado prieš 15 tūkstančių metų. Pirmoji duona savo forma priminė skystą košę.

*Maždaug prieš 5 – 6 tūkst. metų žmonės išmoko auginti kviečius ir miežius. Tuo laiku buvo išrasti rankiniai malūnai. Tada duona pradėta kepti.

*Šiandien prekybos centruose parduodama didelė dalis pjaustytos duonos. Pirmą kartą pjaustyta duona pasirodė daugiau kaip prieš 100 metų, bet buvo sutikta gana skeptiškai. Oto Frederikas Rovederis yra laikomas pjaustytos duonos išradėju. 1912 m. jis sukonstravo duonos pjaustymo mašiną. Tačiau kepyklos nenorėjo jos naudoti, nes manė, kad pjaustyta duona greičiau džiūsta. Tiktai 1928 m., kai O. F. Rovederis patobulino mažiną, kuri pjaustė duoną ir iškart ją vyniojo į polierių, pjaustyta duona tapo populiari. Čilikoto miesto (Misurio valstija, JAV) kepykla buvo pirmoji, kuri panaudojo duonos pjaustymo mašiną.

*Ilgą laiką balta duona buvo labiau mėgstama pasiturinčių žmonių. Tuo tarpu neturtingi piliečiai valgė pilką arba juodą (ruginę) duoną. Tačiau XX a. kai kurių sluoksnių gyventojų skonis kito. Jie pradėjo daugiau valgyti pilkos ir juodos duonos, vertindami ne kaloringumą, o mikroelementų įvairovę, kuria pasižymi pilkos ir juodos duonos rūšys.

Teismo verdiktas: dvikalbės lentelės Vilniuje nepažeidžia įstatymų

Teismas po kelerius metus trukusių bylinėjimųsi galutinai konstatavo, kad gatvių lentelės Vilniuje užsienio kalbomis nepažeidžia įstatymų.

Vyriausiasis Lietuvos administracinis teismas (LVAT) trečiadienį neskundžiamu sprendimu atmetė Vyriausybės atstovės Vilniaus apskrityje Vildos Vaičiūnienės skundą. Vyriausybės atstovė prašė pakeisti žemesnės instancijos teismo nutartį arba grąžinti bylą nagrinėti iš naujo.

V. Vaičiūnienė teismuose siekė, kad nuo 2015-ųjų vidurio mero Remigijaus Šimašiaus iniciatyva kabinamos lentelės su nelietuviškais pavadinimais būtų nuimtos, laikydamasi pozicijos, kad tokie užrašai prieštarauja įstatymams ir gali kurstyti nesantaiką.

Žemesnės instancijos teismas buvo pripažinęs, kad dekoratyvinės lentelės nepažeidžia įstatymo, nes jos nėra oficialūs gatvių pavadinimų užrašai.

LVAT pabrėžė, kad įstatymai įpareigoja visus viešus užrašus rašyti valstybine kalba, tačiau, kaip ir ankstesnis teismas, jas prilygino ne viešiems užrašams, o grafinio pobūdžio piešiniams. Pasak teismo, lentelės puoštos tautine simbolika, o gatvių pavadinimai tautų vardais užrašyti tik toms tautoms būdingais rašmenimis. Teismas palaikė žemesnės instancijos sprendime išsakytą teiginį, jog lentelės nedubliuoja oficialių gatvių pavadinimų lietuviškais rašmenimis.

Vilniuje dekoratyvinės lentelės ne lietuvių kalbomis žymi Varšuvos, Rusų, Žydų, Latvių, Olandų, Karaimų, Totorių, Islandijos, Vokiečių, Lecho Kačinskio, Boriso Nemcovo gatves, taip pat Vašingtono skverą.

TBN inf.

S. Moniuškos Lietuvos lenkų kultūros centro vadovė: kultūra reikalinga žmonėms

Vilniaus miesto taryba 2019-uosius metus paskelbė lenkų kompozitoriaus, dirigento Stanislovo Moniuškos metais. Šių metų gegužės 5 d. sukaks 200 metų, kai gimė S. Moniuška, kuris XIX a. viduryje savo kūryba ir veikla puoselėjo Vilniaus muzikinę kultūrą, garsino miestą. Vilniuje veikia S. Moniuškos Lietuvos lenkų kultūros centras (toliau – Centras). Jis daug metų vykdo įvairiapusišką kultūrinę veiklą, propaguoja kūrybinį kompozitoriaus palikimą. Apie tai kalbamės su Centro pirmininke-direktore Apolonia Skakovska.

A. Skakovska

Jonas RUMŠA

Nuo darželinukų iki senjorų

Vienas Centro tradicinių renginių – festivalis „Pesni znad Wilii“, kuriam jau ketvirtis amžiaus. Jis vyksta balandį. Dalyvauja per 50 kolektyvų, tarp kurių, be lenkų, scenoje pasirodo ir lietuvių ansambliai.

Kompozitoriaus S. Moniuškos skulptūrėlė

Kita Centro veiklos kryptis – darbas su talentingais muzikai vaikais. Jiems taip pat kiekvieną pavasarį jau 25-erius metus rengiami festivaliai. Jų laureatai dalyvauja koncerte Lenkų kultūros namuose. Pirmųjų festivalių dalyviai jau seniai suaugę žmonės.

„Kai kurie iš jų tapo profesionaliais muzikais, apsigynė disertacijas muzikos srityje. Kiti dirba Vokietijoje, Prancūzijoje, Rusijoje“, - pasakojo A. Skakovska.

Pagaliau darželinukai. Jiems Centras jau penkiolika metų irgi rengia kasmetinius festivalius.

„Mūsų miestuose, miesteliuose, kaimuose gyvena daug mėgstančių muziką, grojančių įvairiais instrumentais žmonių. Jie taip pat nori pasirodyti scenoje. Taip gimė mintis rengti kapelų festivalius“, - teigė ponia Apolonia.

Pasak jos, tai būna labai linksmas festivalis. „Visada rengiame gegužės mėnesį. Kapelose groja, dainuoja įvairaus amžiaus žmonės: ir jauni, ir pagyvenę. Netiesa, kad jaunimas nemėgsta dalyvauti meno kolektyvuose. Dabar jauni groja smuiku, kontrabosu, violončele, dainuoja“, - kalbėjo A. Skakovska.

„Tokiu būdu mes į kultūrinę veiklą įtraukėme visus – nuo darželinukų iki senjorų“, - džiaugėsi Centro vadovė.

A. Skakovska taip pat palaiko ryšius su Lenkijos kultūros įstaigomis, meno kolektyvais. Iš kaimyninės šalies gastrolių atvyksta teatrų trupės, chorai, atskiri atlikėjai. Paprastai jie koncertuoja įvairiose sostinės scenose.

„Aš visada sulaukiu paramos ir palaikymo iš Nacionalinio dramos, Operos ir baleto, Valstybinio jaunimo teatrų, Filharmonijos. Esu jiems už tai labai dėkinga“, - sakė A. Skakovska.

O kaip Centro veikloje atsispindi paties S. Moniuškos kūryba? Kaip sakė A. Skakovska, šis vardas Centrui buvo suteiktas ne iš karto, o praėjus apie penkerius metus nuo įsikūrimo.

„Nuo to laiko pradėjome rengti S. Moniuškos muzikos vakarus Lenkų kultūros namuose. Kiekvienam susitikimui parenkame repertuarą iš kompozitoriaus kūrinių. Paprastai muzikinę dalį lydi nedidelis komentaras ar atvirkščiai. Tokie renginiai vyksta kasmet iki šiol. Malonu, kad S. Moniuškos muzika domisi ir jaunimas“, - teigė A. Skakovska.

Nuo muzikos. neatsiejama poezi-

ja. Centras jau penkerius metus buria lenkų poetus iš įvairių šalių. Kasmet rugsėjį Vilniuje susirenka poetai iš Prancūzijos, Švedijos, Lenkijos, Vokietijos, Brazilijos, JAV, Jungtinės Karalystės, Australijos ir kitų šalių. Pokalbiai, diskusijos profesinėmis temomis, išvykos į mokyklas, kur svečiai skaito savo eiles. Jos vėliau spausdinamos antologijoje. Jau išleistos penkios knygos. Jose galima perskaityti ir A. Skakovskos eilėraščių. Mėgstamos autorės temos, kaip pati sakė, - lyrika, patriotiniai motyvai, satyra.

O kur dar projektas „Padėkime patys sau“. Centras rengia dailininkų kūrinių aukcionus, lėšomis padeda mokykloms, daugiausia kaimiškoms, labiau nutolusioms nuo centrų.

Įvertino nuopelnus

Pasiaukojamas A. Skakovskos darbas kultūros baruose aukštai vertinamas visuomenės ir įvairių institucijų.

Savaitraščio „Kurier Wilenski“ skaitytojai A. Skakovską keturis kartus buvo išrinkę „Metų lenke“.

Ji įrašyta leidiniuose „Kas yra kas. Lietuvos pasiekimai“ ir „Kas yra kas. Lietuvos moterys“.

Pernai, minint Tolerancijos dieną, A. Skakovska už aktyvią kultūrinę veiklą ir lenkų tautinės tapatybės puoselėjimą apdovanota Tautinių mažumų departamento Aukso garbės ženklu „Už nuopelnus“. Jai taip pat įteikta Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio padėka.

Centro vadovė aukštai įvertinta ir Lenkijoje. Ji apdovanota Ordino už nuopelnus Lenkijos Respublikai Karininko kryžiumi.

A. Skakovska įrašyta nusipelniusių pasaulio lenkų leidinyje „Didelio proto, talento ir širdies žmonės – Lenkijos įvaizdžio kūrėjai“. Be jos, čia yra dar vieno Lietuvos lenko pavardė – a. a. kunigo Juzefo Obrembskio.

A. Skakovska taip pat įrašyta leidinyje „Pasaulio lenkai“.

Centro vadovė turi daug kitų apdovanojimų ir pasižymėjimo ženklų.

Už salę – garažas

A. Skakovskos gimtinė – Mickūnai. Buvusiame Vilniaus pedagoginiame institute įgijusi lenkų filologijos specialybę, ponia Apolonia dirbo pedagoginį darbą, redaktore „Šviesos“ leidykloje.

Atkūrus Lietuvai nepriklausomybę, pedagogė nepanoro ramiai sėdėti ir gyventi prisiminimais. Ji visa galva pasinėrė į kultūros vandenis, kur jos laukė nemažai sunkumų ir įvairių išbandymų.

„Žinote, dabar kultūra niekam nereikalinga. Ji tik reikalinga tokiems nenormaliems žmonėms kaip aš. Aš dirbu dvidešimt penkerius metus be jokio atlyginimo. Kai kada galima išgirsti, kad Lenkija mus užverčia pinigais. Nieko panašaus nėra. Ir Lietuvos valdžia, ir Lenkijos valdžia mūsų neremia. O veltui nieko negauname. Štai už šį kabinetą, kuriame sėdime, aš moku“, - be jokio apmaudo konstatavo A. Skakovska.

Kabinete ant sienos kabo didelis dailininko vilniečio a. a. Vladislavo Lavrinovičiaus S. Moniuškos portretas Vilniaus siluetų fone. Ant staliuko išdėstytos S. Moniuškos skulptūrėlės. Jomis apdovanojami festivalių laureatai, kolektyvų vadovai, muzikantų mokytojai, poetai, kunigai.

„Tokia skulptūrėlė yra Lenkijos Prezidento kanceliarijoje. Ją įteikėme pasaulinio garso operos primadonai Teresai-Zilis Gara, beje, gimusiai Lentvaryje“, - sakė Centro vadovė.

Tiesa, dėl kultūros reikalingumo ponia Apolonia iškart pasitaiso.

„Kultūra reikalinga žmonėms, bet ne valdžiai. Dėl jų aš dirbu. Labai noriu dirbti, labai noriu kultūrą remti. Toks mano gyvenimas per šiuos dvidešimt penkerius metus. Padarau daugiau negu kokia nors Kultūros ministerija“, - nesikuklindama sakė pašnekovė.

Vaizdai iš Centro rengtų festivalių

Apie tai, kad kultūrai trūksta pinigų, girdime nuolat. S. Moniuškos kultūros centro organizuojami renginiai daug kartų buvo rengiami didelėse salėse, nes sutraukia tūkstančius žiūrovų. Jie yra vykę buvusiuose Vilniaus koncertų ir sporto rūmuose, Siemens arenoje. Tačiau tokių salių nuoma labai brangiai kainuoja.

„Reikia ieškoti rėmėjų. O jų niekada nėra. Pamenu, Siemens arenoje šventėme Centro 15-os metų jubiliejų. Vieni rėmėjai žadėjo apmokėti už salės nuomą, vėliau persigalvojo. O suma, tada dar litais, nemaža – 30 tūkst. litų. Arenos savininkai stovi ant galvos – mokėk ir viskas. Ir ką daryti? Pardaviau savo garažą ir apmokėjau už salę. Ir taip būna“, - gerai nusiteikusi kalbėjo ponia Apolonia.

Dabar Centro vadovei galvos skausmas – kaip kuo gražiau surengti S. Moniuškos jubiliejų. A. Skakovska sakė, kad jau yra rezervavusi Siemens areną. Gegužės 5 d., S. Moniuškos gimimo dieną, turėtų būti didelis koncertas, kuriame skambėtų kompozitoriaus muzika. Dalyvautų vietos ir Lenkijos meno kolektyvai bei žinomi atlikėjai. Tačiau iš kur gauti lėšų jubiliejui surengti? Priminus, kad Vilniaus miesto savivaldybės taryba yra paskelbusi šiuos metus S. Moniuškos metais, ponia Apolonia žodžio kišenėje neieško.

„Paskelbė, bet pinigų neduoda. Tas skelbimas yra tuščias, jeigu neparemtas konkrečiais darbais. Būtų labai gėda, jeigu Vilnius nepaminėtų S. Moniuškos. Bet mes ruošiamės“, - optimistiškai nusiteikusi sakė Centro vadovė.

Kompozitoriaus Vilniaus metai

S. Moniuška (1819 m. gegužės 5 d. Ubelėje prie Minsko – 1872 m. birželio 4 d. Varšuvoje. Palaidotas Povonzkų kapinėse). Lenkų kompozitorius, dirigentas, vienas ryškiausių lenkų muzikos romantizmo kūrėjų greta Frederiko Šopeno.

„Aštuoniolika metų, nuo 1840 m. iki 1858 m., S. Moniuška gyveno Vilniuje. Tai buvo labai produktyvus laikotarpis jo gyvenime. Jis dirbo šv. Jonų bažnyčioje vargonininku (dabar čia yra ženklas, primenantis kompozitorių), kelerius metus miesto teatro orkestro dirigentu, privačiai mokė muzikos. S. Moniuška Vilniuje vedė, susilaukė dešimt vaikų, todėl reikėjo rūpintis gausios šeimos išlaikymu. Gyveno labai skurdžiai pas uošvius. Kaip visi intelektualai visais laikais“, - giliai studijavusi S. Moniuškos gyvenimą, pasakojo A. Skakovska.

Su Lenkijos Respublikos Prezidentu Andrzejumi Duda ir jo žmona Agata 2018 m. vasario 15 d. Vilniaus lenkų kultūros namuose. Lenkijos vadovas buvo atvykęs su oficialiu vizitu į Lietuvą dalyvauti Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo iškilmėse.

Kompozitorius aktyviai dalyvavo miesto muzikiniame gyvenime, būrė mėgėjų ansamblius, rengė koncertus, užsiėmė natų leidyba.

Turėjo daug draugų. Bendravo su Adomu Mickevičiumi, Julijumi Slovackiu, Vladislavu Sirokomle.

Vilniuje S. Moniuška sukūrė keturias Aušros vartų litanijas, kantatas lietuviška tematika „Milda“ ir „Nijolė“, keturis „Namų dainyno“ sąsiuvinius.

Centro nuotraukos

Vaizdai iš Centro rengtų festivalių

Juose, kaip sakė A. Skakovska, yra sukurta muzika apie šešiems šimtams baltarusių, lietuvių, lenkų dainų. S. Moniuška labai domėjosi šių tautų folkloru. 1848 m. sausio 1 d. miesto rotušėje įvyko operos „Halka“ premjera. Dirigavo pats kompozitorius.

Pagarbos ženklas

Sostinės taryba kiekvienų metų pradžioje tradiciškai apžvelgia istorinei atminčiai svarbius įvykius, reiškinius ir sukaktis. Savo rekomendacijas Tarybos nariams pateikia savivaldybės Atminties kultūros darbo grupė.

Be S. Moniuškos, Taryba 2019-uosius metus yra paskelbusi Vilniaus konsulato ir humanitarinės veiklos bei Juozo Tumo-Vaižganto metais. Šiemet sukanka 80 metų, kai Vilniuje įsteigtas Lietuvos konsulatas, kuris tapo tiltu į laisvę ir gyvenimą šimtams žmonių nacių Vokietijos ir Sovietų Sąjungos okupacijų metais. Bus minima ir Lietuvių tautinio atgimimo žadintojo Juozo Tumo-Vaižganto 150 metų sukaktis. Kunigas, rašytojas XX a. pradžioje kūrė Vilniuje, gaivino kultūrinį ir pilietinį miesto gyvenimą, telkė lietuvių visuomenę.

Pasak Vilniaus miesto mero R. Šimašiaus, šie metai – iš tiesų ypatingi, nes juos dedikuojame dviem garbioms asmenybėms ir didžiam įvykiui.

„Be Vilniuje dirbusio J. Tumo-Vaižganto nebūtų mūsų tautos, nebūtų pilietinio atgimimo. Be S. Moniuškos Vilnius būtų praradęs dalį savo savitumo kultūriniame pasaulyje, kadangi būtent Vilnių kompozitorius pasirinko savo kūrybai, čia dirbo dirigentu, buvo aktyvus vilnietis. O be prieš 80 metų Vilniuje įsteigto Lietuvos konsulato nebūtų išsaugota šimtai gyvybių“, - sakė R. Šimašius.

Centro nuotraukos

Kompozitorius S. Moniuška

Tautines bendrijas sujungė „Įvairių tautų šokių pynė“

Rita BANEVIČIENĖ*

Klaipėdos tautinių kultūrų centras pernai rugsėjo-gruodžio mėnesiais vykdė Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programą „Įvairių tautų šokių pynė“. Ji skirta mokymosi visą gyvenimą paslaugų plėtrai ir asmens bendrosios kultūros ugdymui.

Programą sudarė trys grupės: azerbaidžaniečių šokiai, baltarusių choreografijos ypatumų pažinimas ir sklaida bei rusų šokio ypatumai. Programoje dalyvavo tautinių mažumų bendruomenių nariai ir norą pareiškę miesto gyventojai – jaunimas, senjorai, socialinę atskirtį patiriantys, vieniši.

Dalyviai buvo supažindinami su įvairių tautų, kurių atstovai gyvena Klaipėdos regione, choreografijos paveldu, buvo mokomi šokių meno.

Šokių grupių lankytojai parodė, ko išmoko, tarptautiniame tautinių bendrijų festivalyje, kuris kasmet vyksta uostamiestyje.

O vieną gruodžio vakarą Naujųjų metų išvakarėse Tautinių kultūrų salėje mirgėjo įvairiaspalviai tautiniai kostiumai, skambėjo rusiškos, rytietiškos šokių melodijos. „Įvairių tautų šokių pynės“ renginyje jo dalyviai suko rusiškus ratelius *(chorovodai),* atliko šokį su skaromis, trenkė baltarusišką polką, šoko azerbaidžanietiškus šokius. Baltarusių šokių mokytoja pakvietė visus išmokti baltarusišką šokį „Jablyčka“.

**R. Banevičienė yra Klaipėdos tautinių kultūrų centro kultūrinės veiklos vadybininkė*

Centro nuotraukos.

Vengrai Lietuvoje: nuo S. Batoro laikų iki šių dienų

Su Lietuvos Stepono Batoro vengrų kultūros draugijos pirmininke, socialinių mokslų daktare Marija Rubaževičiene susitikome Vilniaus universiteto Stepono Batoro auditorijoje. Ši auditorija – tai tarsi mažytė vengrų istorijos ir kultūros salelė Vilniaus senamiestyje.

Jonas RUMŠA

M. Rubaževičienė

- Simboliška, kad mūsų pokalbis apie Jūsų draugiją vyksta šioje auditorijoje. Gal nuo jos ir pradėkime?

- Labai džiugu, kad galime susitikti ir pabendrauti šioje auditorijoje. Įdomi jos įkūrimo istorija. 1997 m. Lietuvoje su oficialiu vizitu lankėsi Vengrijos prezidentas Arpadas Gioncas (Árpád Göncz). Jis pabuvojo ir mūsų universitete, pageidavo, kad jame būtų įkurta auditorija S. Batoro, Vilniaus universiteto įkūrėjo, atminimui. Vėliau tapęs rektoriumi prof. Benediktas Juodka labai palankiai sutiko šią idėją. 2001 m. auditorija buvo atidaryta. Jos įkūrimą finansavo Vengrijos vyriausybė. Auditorija padalyta į dvi dalis. Viena parengta būsimai Vengrų kalbos katedrai, kita skirta studentams. Čia vyksta įvairūs filologų užsiėmimai. Antri metai šioje auditorijoje vengrų kalbą lietuvių studentams dėsto lektorius iš Budapešto Máté Hegedüs.

- Lentynose daug knygų. Kokia tai literatūra?

- Nuo pat mūsų draugijos įsikūrimo pradžios kaupėme knygas vengrų kalba. Iš Vengrijos atvykdavo daug svečių: Auditorijoje lankėsi buvęs Vengrijos prezidentas Laslas Šojomas (László Sólyom), buvęs parlamento pirmininkas Janošas Aderis (János Áder), ministrai bei turistų grupės, privatus asmenys. Pamatę mūsų bibliotekėlę, jie siųsdavo knygų. Tai pirmiausia Vengrijos istorija, leidiniai apie meną, gamtą, enciklopedijos ir kt.

Kaip matote, yra knygų ir apie S. Batorą. Beje, viena iš jų išversta į lietuvių kalba, vertė Vitas Agurkis. Mums buvo iškelta sąlyga – saugoti ir propaguoti jo atminimą. Todėl studentams skirtoje auditorijoje turime nuolatinę ekspoziciją apie Steponą Batorą, Vengriją bei mūsų draugiją. Vitrinoje taip pat yra vengrų rašytojų knygų, išverstų į lietuvių kalbą. Jas parašė rašytojai Geza Gardonis (Gárdonyi Géza), Ferencas Mora (Móra Ferenc), Ferencas Molnaras (Molnár Ferenc) Moras Jokai (Jókai Mór), Kalmanas Miksatas (Mikszáth Kálmán), Laslas Nemetas (Németh László), poetai: Šandoras Petefis (Petőfi Sándor), Ferencas Juhas (Juhász Ferenc), Šandoras Verešas (Weöres Sándor), Atila Jožefas (József Attila), Laslas Nadis (Nagy László) ir kt.). Čia taip pat eksponuojami lietuvių autorių kūriniai vengrų kalba, tarp jų – Kristijono Donelaičio „Metai“, Vinco Mykolaičio-Putino „Altorių šešėly“, Justino Marcinkevičiaus, Vytauto Petkevičiaus, Algimanto Zurbos ir kitų autorių knygos.

- Pereikime prie draugijos reikalų...

- Mūsų draugija gyvuoja nuo 1990 m. Tai buvo didelių pokyčių, dvasinio pakilimo laikas. Tada mūsų draugijoje buvo apie šimtą žmonių, poeto Justino Marcinkevičiaus žodžiais tariant, nemažai „meilės tremtinių“, kuriems priklausau ir aš. Lietuva, kai prieš daugelį metų pirmą kartą atvykau, man buvo didelis atradimas: kiek daug Lietuvos ir Vengrijos sąsajų, bendrų įvykių būta dviejų šalių istorijoje. Be to, kaip vengrų, taip ir lietuvių kalba, yra išskirtinė, nepanaši į aplinkui gyvenančių kitų tautų kalbas. Išmokau kalbą. Be tiesioginio dėstytojos darbo Vilniaus universitete, įsijungiau į visuomeninę veiklą – didelį dėmesį skyriau vengrų draugijai. Lietuvoje labiausiai pasigendu saulės. Ypač rudens ir žiemos mėnesiais. Vengrijoje saulės nepalyginamai daugiau.

Dabar mūsų draugijoje yra apie 35-40 žmonių. Tai viena mažiausių, bet labai aktyvių draugijų Vakarų šalių vengrų draugijų asociacijoje, kuriai mes priklausome. O apskritai vengrus galima sutikti daugelyje pasaulio šalių. Buvo ne viena emigracijos banga. Daug žmonių emigravo, nuslopinus revoliuciją 1956 m. Nors ir mažesnių mastu, bet ir dabar vyksta judėjimas.

Sukuriamos mišrios šeimos. Jaunimas šiuo metu mobilus. Būna – pagyvena Lietuvoje, vėliau išvyksta į Vengriją arba atvirkščiai. Visi čia gyvenantys vengrai kalba lietuviškai. Atvykę nuolatiniam gyvenimui, ima iškart mokytis. Po metų kitų jau puikiai išmoksta lietuvių kalbą. Reikia tiktai noro arba, kaip dabar madinga sakyti, motyvacijos. Labai svarbu, kad žmogus nebijotų kalbos. Manau, kad tai ir pažinimas, nauji akiračiai, pagarba tai šaliai, į kurią atvykai gyventi, jos kultūrai.

Mišriose šeimose, kaip pastebėjau, vyrauja dvikalbystė. Pavyzdžiui, tėtis lietuvis su vaiku kalba lietuviškai, mama vengrė – vengriškai. Atžalos be jokių pastangų iškart išmoksta dvi kalbas. Ateityje jiems tai gali labai praversti.

- Organizuotai nemokote vaikus vengrų kalbos, pavyzdžiui, šeštadieninėje mokyklėlėje?

Galvojame apie tai. Tačiau vieni vaikai jau užaugo, o kiti dar per maži mokytis. Turi paaugti. Vengrų kalbos lektorius pasisiūlė mokyti kalbos, jeigu atsiras norinčių. Ne vienas mūsų jaunuolių iš mišrių šeimų baigė universitetus Vengrijoje, įgijo tarptautinių santykių, ekonomikos, filologijos, psichologijos specialybes. Tarp kitko, Vengrijoje gyvena taip pat mišrias šeimas sukūrusių lietuvių. Vengrijos universitetuose studijuoja nemažai lietuvių.

- Kuo kasdieniame gyvenime užsiima Lietuvoje gyvenantys vengrai?

- Labai įvairiai. Yra pedagogų, ekonomistų, verslininkų, menininkų, sportininkų, įvairių profesijų atstovų.

- Papasakokite apie draugijos veiklą.

- Viena iš mūsų veiklos krypčių – ieškoti Lietuvos ir Vengrijos istorijos bei kultūros sąsajų, apie jas rašyti leidiniuose, organizuoti konferencijas. Mums pavyko bendram darbui sutelkti nemažai istorikų, menininkų, menotyrininkų. Tarp jų – prof. Raimonda Ragauskienė, prof. Alfredas Bumblauskas, prof. Rimvydas Petrauskas, prof. Jūratė Trilupaitienė ir kt. Jų pagalba buvo atskleista nemažai įdomių Lietuvos ir Vengrijos istorijos faktų. Mūsų projektus remia Vilniaus universitetas, Nacionalinis, Taikomosios dailės ir dizaino muziejai, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai.

O medžiagos apie tai gausu. Vengrų ir lietuvių ryšiai prasidėjo dar tais tolimais laikais, kai susigiminiavo valdovų dinastijos. Tai - Jogailos ir Jadvygos, Žygimanto Senojo ir Borbála Szapolyai, Žygimanto Augusto ir Katalin (po jos mirties, ir sesuo - Elžbieta) Habsburgietės, Stepono Batoro ir Onos Jogailaitės santuokos.

Tačiau labiausiai žinomas vengras Lietuvoje – iš Transilvanijos kilęs Steponas Batoras. Lietuvą ir Lenkiją jis valdė nuo 1576 m. iki mirties 1586 m. Tai vengrų „aukso amžius“ Lietuvoje. S. Batoras buvo didis reformatorius: rūpinosi mokslo ir švietimo pažanga, įsteigė Vilniaus universitetą, įvedė naująjį Grigaliaus kalendorių ir kt. Buvo tolerantiškas įvairiems tikėjimams. S. Batoro valdymo metais į Abiejų Tautų Respubliką atvyko apie dešimt tūkstančių vengrų, kurių daugumą sudarė elitiniai kariai. Karo vadas Kasparas Bekešas pasižymėjo kovose. Jo vardu pavadintas kalnas Vilniaus centre tapo istorinio paveldo dalimi. Tarp atvykstančiųjų buvo amatininkų. Vieni atvykdavo trumpam laikui, kiti įsikūrė nuolatiniam gyvenimui. Daliai jų LDK tapo antrąja tėvyne.

Surengėme ne vieną konferenciją apie mūsų tautų istorinius ryšius, veikėjus, palikusius ryškų pėdsaką dviejų valstybių istorijoje. Konferencijų medžiagą išleidžiame atskirais leidinėliais, pavyzdžiui, „Lietuvos ir Vengrijos istoriniai-kultūriniai ryšiai. XI – XV amžius“, „Lietuvos ir Vengrijos istoriniai-kultūriniai ryšiai. XVI amžius“, „Šventoji Jadvyga ir Lietuva“ bei kt. Esame išleidę apie dešimt tokių leidinių. „Trumpas vengrų-lietuvių ir lietuvių-vengrų kalbų žodynas“ – taip pat mūsų draugijos leidinys. Vienu metu leidome laikraštėlį lietuvių ir vengrų kalbomis „Lietuvos žinios“. O vienas paskutinių mūsų spausdintų darbų – „Lietuva ir Vengrija – istorijos ir kultūros sąsajos“ (2015 m.) . Stengiamės viską įamžinti, išsaugoti ateities kartoms.

Be to, ir šiandien lieka mūsų svarbus tikslas – išsaugoti čia gyvenančių vengrų tapatybę, kalbą, kultūros, tradicijas, nepamiršti savo istorinės tėvynės ir būti visaverčiais Lietuvos piliečiais.

S. Batoro auditorijoje vyksta draugijos renginiai. Renkamės, bendraujame, pažymime Vengrijos nacionalines bei religines šventes.

- Kokios šventės ir datos vengrams yra ypač brangios?

- Ilgaamžėje Vengrijos istorijoje yra ne viena data, kuri labai brangi visiems vengrams, nežiūrint kur jie begyventų ir kur nebūtų nubloškęs juos likimas. Rugpjūčio 20-oji – šv. Ištvano, pirmojo Vengrijos karaliaus, karūnuoto 1000-aisais metais, katalikiškos valstybės - Vengrijos Karalystės – įkūrėjo, diena.

Kita atmintinė data - Kovo 15-oji – Vengrų revoliucijos diena. 1848 m. kovo 15 d. Pešto mieste (dabar – Budapešto dalis) prasidėjo „vengrų pavasaris“ – revoliucinis išsivaduojamasis judėjimas už Vengrijos nepriklausomybę nuo Habsburgų dinastijos. Taikus judėjimas laikui bėgant peraugo į daug kraujo pareikalavusį karą prieš Austriją. Daug aukų vengrai sudėjo ir per 1956 m. spalio 23 d. prasidėjusį nacionalinį sukilimą prieš komunistinį režimą. Tą dieną, spalio 23-iąją, kasmet minima ir Vengrijos Respublikos paskelbimo – 1989 metais – diena. Rengiami koncertai, atminimo ceremonijos, o parlamente būna atvirų durų diena.

Vengrai, kaip ir lietuviai, daugiausia yra katalikai. Todėl ir mūsų

religinės šventės bendros – Kalėdos, Velykos. Lapkričio 1-oji – Visų šventųjų diena. Kaip ir Lietuvoje – tai nedarbo diena. Ją minint vis labiau įsigali Helovino papročiai, kuriuos labai mėgsta jaunimas.

Kiekviena šventė turi savo tradicijų ir papročių. Neužilgo švęsime Velykas. Vengrai, kaip ir lietuviai, dažo margučius. Per šventę jaunuoliai ir vyrai pagal seną tradiciją merginas ir moteris šlaksto kvepalais. Velykų dieną priimta dovanoti šokoladinių kiškučių figūrėlių, margučių.

Negaliu nepaminėti dar vienos šventės, kurią ypač mėgsta Vengrijos vaikai. Tai šv. Mikalojaus diena arba vengriškai – Mikulašo šventė. Gruodžio 5 d. vakare vaikai iki blizgesio nuvalo savo batus ir pastato ant palangės. Mažyliai, kurie visus metus gerai elgėsi, rytą batuose randa šv. Mikalojaus atneštų įvairių skanėstų: šokolado, saldainių, riešutų, sausainių, apelsinų. Nepaklusniems vaikams griežtas, bet teisingas šv. Mikalojus palieka žalią bulvę ir rykštelę.

- O ką galite pasakyti apie vengrų virtuvę

- Manau, kad vengrų ir lietuvių virtuvės, nors ir yra skirtingos, bet turi ir panašumų. Tai daug mėsos, sotus, riebus maistas. Vilniuje, kai kiekvieną rudenį vyksta Tautų mugės, galima paragauti vengriško guliašo. Guliašas – vienas iš Vengrijos kulinarinių simbolių. Yra daugybė šio nacionalinio patiekalo paruošimo receptų. Jie skiriasi priklausomai nuo vietovės, kurioje vienas ar kitas receptas gimė. Daug vartojama paprikų, pomidorų, įvairiausių daržovių. Iš moliūgų gaminama įvairiausių kepinių. Vengriški patiekalai pasižymi aštriu skoniu. Daug patiekalų iš miltų, bulvių. Labai mėgstami įvairūs pyragaičiai su riešutais ir abrikosų uogiene**.** Bet **t**okio patiekalo kaip kugelis mes neturime.

- Kaip ir cepelinų...

- Oi, sunkus maistas. Paragauti visi nori, bet mums labai neįprastas patiekalas. Tiesa, ir vengrai turi panašų patiekalą – „szilvás gombóc", cepelinų tešlos „kukuliai" su šviežių slyvų ar uogienės įdaru.

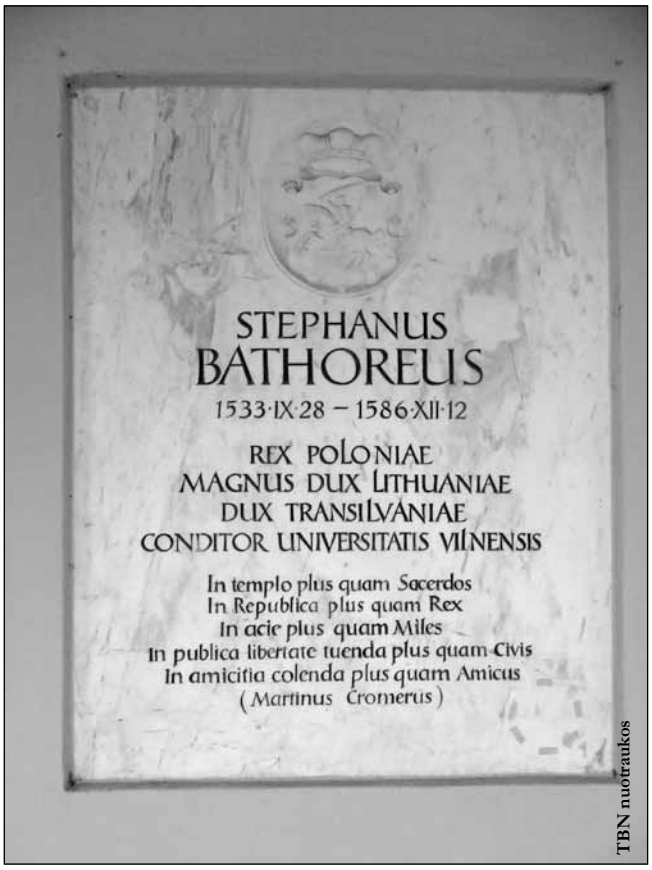

Atminimo lenta S. Batorui Vilniaus universiteto Didžiajame kieme

Vengrija žinoma ir kaip gero vyno šalis. Kasmet liepos 8 – 11 d. Egero mieste vyksta vyno „Buliaus kraujas" festivalis. Ši vyno rūšis mėgstama visame pasaulyje, taip pat ir Lietuvoje. Tomis dienomis degustuojamas vynas, šlovinamas vynininkystės globėjas šv. Donatas. Iš kur kilo toks vyno pavadinimas? Viena legenda pasakoja, kad turkų viešpatavimo Vengrijoje laikais vengrų kareiviams kasdien duodavo vyno pakelti kovinę dvasią. Kareiviai jį gerdavo dideliais gurkšniais, ir vynas tekėdavo per barzdas. Turkai manė, kad tai buliaus kraujas.

- Kaip Lietuvoje domimasi vengrų kultūra?

- Kai atvežama kokia paroda ar atvyksta atlikėjas iš Vengrijos, salės būna pilnutėlės. Vadinasi, susidomėjimo esama. Tiesa, Lietuvoje nėra Vengrijos kultūros instituto, koks, pavyzdžiui, yra Estijoje. Tokia įstaiga būtų ideali, labai pagyvintų kultūrinius dviejų valstybių ryšius.

Stiprinti dviejų šalių sąsajas padeda puikūs vertėjai Janina Išganaitytė ir Vitas Agurkis.

Mūsų didelis rūpestis – skatinti jaunimą mokytis vengrų kalbos ir taip auginti būsimus literatūros vertėjus. Todėl reikia ieškoti galimybių, kad vengrų kalba būtų nuolat dėstoma Vilniaus universitete.

Parodoje – vilnietiška žymaus baltarusio biografija

Sausio – vasario mėnesiais Vrublevskių bibliotekos Tado Vrublevskio skaitykloje veikė mažoji paroda „Mano vilnietiška biografija", skirta baltarusių literatūrologo, leidėjo, visuomenės ir kultūros veikėjo Jankos Šutovičiaus (1904–1974) 115-osioms gimimo metinėms paminėti. Parodą parengė Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka ir Gudų kultūros draugija Lietuvoje.

J. Šutovičius mokėsi Vilniaus baltarusių gimnazijoje, 1934 m. baigė Vilniaus universiteto Teisės fakultetą. Užsiėmė publicistika, redagavo žurnalus, dėstė Vilniaus baltarusių mokytojų seminarijoje, vadovavo Vilniaus baltarusių muziejui.

1944 m. lapkritį J. Šutovičius buvo NKGB nuteistas 15 metų. Atsėdėjęs 10 metų, po J. Stalino mirties paleistas ir reabilituotas.

TBN inf.

A. Smetona ir tautinės mažumos

Seimo nutarimu 2019-ieji metai paskelbti Lietuvos Tarybos pirmininko, Lietuvos valstybės prezidento Antano Smetonos metais. Šiemet sukanka 100 metų, kai A. Smetona buvo išrinktas pirmuoju atkurtos Lietuvos valstybės prezidentu. A. Smetonos politinėje, valstybinėje veikloje nemažą vietą užima tautinės mažumos. Tai suprantama. Lietuva nuo amžių buvo daugiatautė valstybė. Tautinės mažumos buvo svarbus faktorius, atkuriant Lietuvos valstybę ir įtvirtinant valstybingumą vėlesniais metais. Prezidento rašytiniame palikime taip pat nemažai vietos skiriama tautinėms mažumoms.

Eduard MAŽUL

Teisės mokslų daktaras

**Eduard Mažul 2001 m. baigė Vilniaus universiteto Teisės fakultetą, 2003 m. įgijo kultūrologijos magistro laipsnį Varšuvos universiteto Rytų Europos studijų centre, kuriame susidomėjo tautinių mažumų teisių apsaugos klausimais. 2009 m. Vilniaus universiteto Teisės fakultete apsigynė daktaro disertaciją apie tautinių mažumų apsaugą tarpukario Lietuvoje. E. Mažul nuo 2004 m. dirba Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijoje, yra dirbęs Lietuvos atstovybėse Rusijoje ir Kazachstane.*

Vertino kontroversiškai

Iš visų lietuvių tautinio atgimimo veikėjų, stovėjusių prie nepriklausomos Lietuvos valstybės sukūrimo XX a. pradžioje ištakų, bene spalvingiausias ir prieštaringiausias politikas – Antanas Smetona, du kartus tapęs Lietuvos Respublikos prezidentu. Kaip teisingai pastebėjo A. Merkelis, ilgus metus dirbęs A. Smetonos asmeniniu sekretoriumi, pirmajam Lietuvos Respublikos prezidentui, dar būnant gyvam, buvo lemta tapti „kontroversine asmenybe, galbūt net pačia labiausiai kontroversiška iš visų kadaise buvusių žymiųjų lietuvių“. Kontroversiški ir komplikuoti buvo ne tik A. Smetonos santykiai su kitais lietuvių politikais ir visuomenės veikėjais, bet ir su kitų tautų, gyvenusių Lietuvoje, atstovais.

Lietuvių santykiai su tautinėmis mažumomis užėmė svarbią vietą ne tik A. Smetonos kaip prezidento vykdomoje politikoje, bet ir visuomenininko, laikraštininko, kultūrininko ir mokslininko A. Smetonos veikloje, kurios dėka jis ir iškilo iki prezidento pareigų. Lietuvių-lenkų, lietuvių-žydų ir lietuvių-vokiečių santykiams buvo paskirta ne viena kalba ir ne vienas A. Smetonos straipsnis, o jo suformuluotomis tautinėmis idėjomis savo veikloje tarpukariu rėmėsi ne tik kiti lietuvių politikai, bet ir įvairūs lietuvių susivienijimai bei organizacijos – nuo studentų iki verslininkų.

Ruošėsi tarnauti Lietuvai

A. Smetona, kilęs iš gana neturingos, bet religingos šeimos (mama svajojo, kad jis taptų kunigu), lietuviškai skaityti ir rašyti pramokęs namuose, nuo jaunų metų žavėjosi didinga Lietuvos istorija, jam didelę įtaką padarė iš knygnešių paslapčia įsigyta Maironio „Lietuvos istorija“, Maironio ir A. Mickevičiaus eilėraščiai, aprašę Lietuvos grožį ir didingą jos praeitį bei suformavę jį tautininku, t.y. padarę jį sąmoningu lietuviu. Kiek vėliau, jau įstojęs mokytis į Mintaujos gimnaziją, A. Smetona įsitraukė į nelegalią kalbininko J. Jablonskio globojamą moksleivių „Kūdikio“ draugiją, kurios tikslas buvo žadinti lietuvių tautinę sąmonę, raginti mokytis lietuviškai skaityti ir rašyti, pažinti savo tautos istoriją, o parvažiavus per atostogas namo, skleisti lietuvybę gimtajame krašte.

A. Smetonos pasaulėžiūra ir politinės pažiūros galutinai susiformavo jam besimokant ir studijuojant Peterburge, kur jis aktyviai įsitraukė į kultūrinę tenykščių lietuvių veiklą – dalyvaudavo jų vakaronėse, dainavo net keliuose choruose, o keletą metų net buvo slaptos kultūrinės lietuvių draugijos pirmininkas. A. Smetona jau studijų metais svajojo apie Lietuvą, kurioje lietuvių tauta niekieno nevaržoma galėtų puoselėti savo kultūrą ir kurti savo ateitį. Šiai svajonei jis ir pašventė visą savo gyvenimą.

Profesijos pasirinkimas taip pat buvo nulemtas meilės Lietuvai ir J. Jablonskio, kuriuo A. Smetona žavėjosi ir laikė autoritetu, patarimų – Mintaujos gimnazijoje besimokantiems lietuviams jis primygtinai siūlydavo rinktis vieną iš vadinamųjų laisvųjų profesijų – gydytojo, teisininko ar architekto, kuri po mokslų pabaigimo neužkirsdavo kelio sugrįžti į Lietuvą. Todėl A. Smetona, nors ir jausdamas stiprų potraukį istorijai, filosofijai ir literatūrai, galop pasirinko studijuoti Peterburge teisę, davusią vilties grįžti į Lietuvą.

Kur matė grėsmes ir ieškojo draugų

1902 m. vasarą, gavęs teisininko diplomą, A. Smetona įsikūrė daugiataučiame Vilniuje, kuris pamažu

darėsi kultūrinio, visuomeninio ir politinio tautiškai atgimstančių lietuvių gyvenimo centru. Iš pradžių A. Smetona įsidarbino advokatų kontoroje, tačiau greitai paaiškėjo, kad darbas pagal specialybę jį menkai vilioja, todėl jau tų pačių metų pabaigoje jis perėjo dirbti į dvarininkų žemės banką, kuriame iš viso išdirbo net 15 metų. Atlyginimas banke nebuvo labai didelis, tačiau darbo diena čia trukdavo tik 5 valandas ir A. Smetonai likdavo užtektinai laiko užsiimti savo tikruoju pašaukimu – žurnalistika ir visuomenine veikla, kurios pagrindinis tikslas buvo lietuvių patriotinių jausmų žadinimas ir tautinės sąmonės stiprinimas.

Tačiau tai daryti Vilniuje, tuomet dominuojamame lenkų ir žydų, nebuvo taip paprasta. Būtent šiuo laikotarpiu galutinai susiformavo A. Smetonos įsitikinimas, kad didžiausią grėsmę lietuvių tautinei savimonei ir apskritai lietuviams, kaip tautai, kelia ne rusai, o būtent Lietuvos lenkai, kuriuos jis laikė ne kuo kitu kaip nutautėjusiais lietuviais ir toliau nuodijančiais lietuvių tautą savo lenkiškumu. Vėlesni įvykiai, visų pirma susiję su Vilniaus praradimu, tokį A. Smetonos nusistatymą prieš lenkus apskritai ir ypač prieš Lietuvos lenkus tik dar labiau sutvirtino.

A. Smetonai, apsigyvenusiam Vilniuje, šio krašto lietuvių likimas buvo labai įdomus ir svarbus, susijęs su visos Lietuvos likimu. Ši tema plačiai ir išsamiai nagrinėjama 4-ajame jo raštų tome „Lietuvių santykiai su lenkais“, taip pat dažnai paliečiama ir kituose jo raštų tomuose. Tai, kad lietuviai savo santykių su lenkais negalėjo taikiai ir ramiai išspręsti, A. Smetonos nuomone, buvo ne jų, bet lenkų kaltė. Visa galia iki 1918 m. buvo lenkų rankose ir lietuviai turėjo arba jai paklusti, arba priešintis – trečios išeities nebuvo. A. Smetona rašė, kad Vilniaus kraštas turėtų rūpėti visiems be išimties lietuviams, nes jei kiekvienas pasirūpinsiąs tik savo kampeliu, tai Vilniaus krašto lietuvius ištiksiąs toks pat likimas kaip kadaise senovės prūsus ir ateitis apie lietuvius pasakysianti, kad jie negaivino apmirusių savo tautiečių, kol dar galėjo juos atgaivinti.

A. Smetona Lietuvai žalingu laikė ne tik sritinį patriotizmą, t.y. meilę savo tėviškei, bet ir srovinį internacionalizmą, siekianti aprėpti ir tenkinti ne vienų tik lietuvių, bet visų Lietuvoje gyvenančių tautų reikalus. A. Smetonai nepatiko, kai lietuvių politiniai veikėjai mėgdavo save vadinti, pavyzdžiui, ne lietuvių, bet Lietuvos demokratais, tuo tikėdamiesi apie save suburti visus krašto demokratus. Anot jo, Lietuvos demokratas esąs tas, kuris siekiąs gerovės visoms krašte gyvenančioms tautoms, o lietuvis demokratas – tas, kuris rūpinasi tik lietuvių gerove, visai pamiršdamas kitus Lietuvos gyventojus. Tuo būdu Lietuvos demokratas esąs pažangesnis už lietuvį demokratą, kuriam gali būti prikišamas nacionalizmas ir net šovinizmas.

Anot A. Smetonos, lenkai, nors ir ištikti tokio pat likimo kaip ir lietuviai bei tos pačios laisvės siekią, užuot lietuviams padėję, visur kaišiojo kojų ir iš galimų takininkų virto aršiais atgyjančios Lietuvos priešais. A. Smetona suvokė, kad kovai su lenkais reikalingi draugai ir talkininkai, bet jų lietuviai kaip ir neturėjo. Pavyzdžiui, lietuvius su kaimynais latviais siejo ne tik bendras likimas ir bendri siekiai, bet ir artimi kaimynystės ir giminystės ryšiai, tačiau lietuviai su latviais tuomet dar beveik jokių kultūrinių ir kitokių santykių iš esmės nepalaikė.

Todėl A. Smetona labai entuziastingai sutiko 1909 m. pradžioje prof. M. Gruševskio ukrainiečių spaudoje paskelbtą straipsnį, kuriame jis palietė ukrainiečių santykių su lietuviais ir gudais temą. Anot M. Gruševskio, ukrainiečiams pakeliui ne su didžiosiomis „slavų brolių“ tautomis (t.y. rusais ir lenkais), bet su lietuviais ir gudais, nes visas šias tris tautas sieja bendra praeitis, palikusi jų gyvenime žymių pėdsakų, bendrosios rusų valstybės gyvenimo sąlygos ir bendrieji siekiai. Ukrainiečiai, būdami gausingiausi ir kultūringiausi iš šių trijų tautų, turi padėti tų savo senųjų bičiulių ir kaimynų tautiniams ir politiniams siekimams. Priežasčių, dėl kurių galėtų vieni su kitais susipykti, turbūt neturėsią, o visoms trims tautoms tiek esą svarbių dalykų, jog nebūsią noro rietis dėl sienų.

Laikėsi nuosaikios politikos

Grįžęs iš Peterburgo į Vilnių, 1904 m. Smetona susituokė su Sofija Chodakauskaite, su kuria susipažino dar 1895 m. vasarą, kai, J. Jablonskio rekomenduotas, dirbo būsimosios žmonos brolio Romano korepetitoriumi. Chodakauskų šeima, panašiai kaip ir Biržiškos, Putvinskiai, Petkevičiai, Landsbergiai, buvo smulkūs atlietuvėję žemaičių bajorai, labai prisidėję prie lietuvių tautinio atgimimo ir vėlesnio valstybingumo[1]. Kuklus Smetonų butas tapo Vilniaus lietuvių inteligentų sueigų vieta – čia dažnai svečiuodavosi A. Smetonos mokslo draugai J. Tūbelis (1919 m. vedęs S. Smetonienės seserį Jadvygą) ir kun. V. Mironas, taip pat K. Puida su žmona rašytoja Pleiryte (Vaidilute), poetas L. Gira, broliai Mikas ir Kipras Petrauskai, dailininkas A. Žmuidzinavičius ir retkarčiais -

1 Chodauskų šeimos namai buvo lietuvių inteligentijos prieglobsčiu, abu jų sūnūs 1919 m. stojo savanoriais į Lietuvos kariuomenę, o dukra Jadvyga (nuo 1919 m. Tūbelienė) dirbo Lietuvos diplomatinėje tarnyboje. Paradoksalu, bet A. Smetona – uolus tautininkas ir kovotojas prieš lenkus – vėliau įvairiomis progomis opozicijos buvo kaltinamas, kad vedė lenkę. Iš tiesų, iš bajorų kilusi Sofija Chodakauskaitė vaikystėje namuose kalbėdavo lenkiškai, o su valstiečiais - lietuviškai. Tačiau jaunystėje ji ėmė stipriau simpatizuoti lietuvių tautiniam judėjimui ir, kaip ir kiti jos šeimos nariai, ėmė laikyti save lietuve. Prie to, galimai, stipriai prisidėjo ir tai, kad Sofijos krikšto mama buvo Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, jos šeima artimai bendravo su kalbininku J. Jablonskiu. Savo lietuviškumą Sofija Smetonienė itin pabrėždavo ir vėlesniais metais – Lenkijos pasiuntinys Kaune yra pasakojęs, kad A. Smetona su juo bendraudavo lenkiškai, o jo žmona - pabrėžtinai prancūziškai.

M. K. Čiurlionis. A. Smetonos žinomumas bei autoritetas lietuvių tarpe metai iš metų augo ir stiprėjo.

A. Smetona nebuvo revoliucionierius nei 1905 m., nei 1917-1918 lūžio metais – tais neramiais laikais jis laikėsi nuosaikiai ir netgi atsargiai, vengdamas aiškiai suformuluoti savo politinę poziciją, dėl ko jam paskui buvo ne kartą priekaištaujama. Jis buvo lankstus politikas, linkęs į kompromisus praktiniais klausimais, bet labai principingas, kai tai buvo susiję su ideologija. Kaip yra pasakęs pats A. Smetona, jam niekada „nebuvo noro apsiriboti siauromis partinės drausmės ribomis“. Jis buvo per daug ryški asmenybė, per didelis individualistas, kad būtų galėjęs tilpti kurioje nors partijoje. Todėl nors formaliai A. Smetona vėlesniais metais buvo Lietuvių tautininkų sąjungos (LTS) vadas, tačiau tikrąja to žodžio prasme jis niekada nebuvo jos narys. Jis buvo ne šioje sąjungoje, o tarsi virš jos, tik naudodamasis ja kaip viena iš atramų savo autoritarinei valdžiai įtvirtinti ir išsaugoti. Kitos vienasmeninės A. Smetonos valdžios atramos – karininkija, policija, valdininkija ir net iš dalies katalikų Bažnyčia.

Neišrinko į Seimą

1918 m. sausio 8 d., baigiantis Pirmajam pasauliniam karui, JAV prezidentas V. Vilsonas savo kalboje jungtinėje Kongreso sesijoje, pristatė vadinamuosius „Keturiolika punktų“ – planą, kaip turėtų atrodyti naujoji pokarinė Europa. Šiame plane ypatinga reikšmė buvo teikiama tautinių klausimų sureguliavimui. Tryliktasis punktas kalbėjo apie „suvienytą, nepriklausomą ir autonomingą Lenkiją, turinčią laisvą, neribotą išėjimą prie jūros“.

A. Smetona savo straipsniuose, panašiai kaip ir kiti ano meto lietuvių politikai ir visuomeniniai veikėjai, kėlė pagrįstą klausimą: jei teisę į nepriklausomybę turi Lenkija, tai kodėl tokios teisės neturėtų gauti ir Lietuva?

Lietuviams ir kitoms tautoms palankiai susiklosčius tarptautinėms aplinkybėms, 1917 m. rudenį vokiečių okupacinė valdžia, siekdama išlaikyti savo įtaką okupuotose teritorijose, leido steigtis šių teritorijų tautas atstovaujančioms institucijoms. 1917 m. rugsėjo 18-22 d. Vilniuje, su okupacinės Vokietijos valdžios žinia ir palaikymu, įvyko Lietuvių konferencija, vėliau buvo sudaryta Lietuvos Taryba, paskelbusi Vasario 16-osios aktą ir atvedusi Lietuvą į nepriklausomybę. 1919 m. balandžio 4 d. A. Smetona buvo išrinktas pirmuoju nepriklausomos Lietuvos valstybės prezidentu.

Dar 1917 m. rudenį įvykusi Lietuvių konferencija buvo nutarusi sušaukti Steigiamąjį seimą valstybės santvarkai galutinai nustatyti. Apie Steigiamojo seimo sušaukimą buvo kalbama visuose svarbiausiuose Lietuvos Tarybos dokumentuose, taip pat ir Vasario 16-osios akte. 1920 m. pradžioje, pritilus nepriklausomybės kovoms ir Tarybai paskyrus rinkimų datą (1920 m. balandžio 14-15 d.), visame krašte įsiliepsnojo arši priešrinkiminė kova. Politinės partijos žadėjo visa, ko rinkėjai troško: nepriklausomybę, demokratiją, o svarbiausia – žemę bei kitas žemiškąsias gėrybes.

Iš 112 vietų Steigiamajame seime 20 vietų gavo Valstiečių sąjunga, 9 – socialistai liaudininkai demokratai, 13 – socialdemokratai, 10 – tautinės mažumos (7 vietas gavo žydai, 2 – lenkai, 1 – vokiečiai) ir net 59, t.y. absoliučią daugumą, – krikščionių demokratų blokas (Lietuvos krikščionių demokratų partija, Ūkininkų sąjunga, Darbo federacija). Lietuvių tautos pažangos partija, kuriai 1920-1924 metais vadovavo A. Smetona, į Steigiamąjį Seimą nepateko. Gegužės 15 d. vakare A. Smetona atidarė iškilmingą Steigiamojo Seimo posėdį ir perdavė jam savo įgaliojimus. Tačiau Seimo paprašytas, laikinai prezidento pareigas ėjo iki birželio 19 d., kai perdavė jas Seimo pirmininku išrinktam A. Stulginskiui.

1920 m. išrinkus Steigiamąjį Seimą, galutinai nutrūko dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą užsimezgusi, o nuo 1915 m. sutvirtėjusi A. Smetonos ir krikščionių demokratų sąjunga, suvaidinusi labai svarbų vaidmenį kuriant nepriklausomą Lietuvos valstybę. Įžymus lietuvių tautinio atgimimo veikėjas, vienas svarbiausių nepriklausomos Lietuvos kūrėjų ir pirmasis jos prezidentas net nebuvo išrinktas į Steigiamąjį Seimą, turėjusį padėti valstybinio gyvenimo pamatus ir atsidūrė politinėje opozicijoje.

Nepritarė Žemės reformai

Viena pagrindinių to priežasčių – A. Smetonos nepalankus požiūris į 1919 m. Lietuvoje pradėtą vykdyti Žemės reformą, kurią jis laikė kraštui kuo kenksmingiausia politikos ir ūkio atžvilgiu[2]. Tokiomis savo agrarinėmis nuostatomis A. Smetona, galima sakyti, pasirašė mirties nuosprendį ne tik sau kaip politikui, bet ir savo partijai. Šalyje, kur apie 80 proc. rinkėjų buvo valstiečiai, neigti žemės reformą, kad ir kokia netobula ji būtų buvusi, reiškė politinį charakirį bet kuriai politinei jėgai.

Politiniai A. Smetonos oponentai jį patį ir jo partiją, ypač rinkimų į Steigiamąjį Seimą metu, kad ir kaip tai būtų buvę paradoksalu, vadino lenkų dvarininkų interesų gynėjais. Tačiau A. Smetona gynė ne tiek lenkų

2 Viename savo straipsnių A. Smetona lietuviškosios žemės reformos autorius palygino su F. Dostojevskio Raskolnikovu, kuris kilnių tikslų vedinas nužudė turtingą senutę. Jis rašė: „Beprotiška žemės reforma sunaikino mūsų žemės ūkį, pridirbo elgetų, naujakurių, sunaikino eksportą, prigamino aibes bedarbių Lietuvoje, kurių seniau nebuvo pas mus, susilpnino ligi aukščiausio laipsnio gyventojų teisinę sąmonę, pakirto svetimo kapitalo pasitikėjimą Lietuva, užtraukė Lietuvai didelę skolą už visokius nusavinimus, - žodžiu sakant, pagamino anarchiją ir teisėje, ir ekonomikoje“.

dvarininkus, kurių kaip tautininkas iš esmės nekentė, o jam šventą nuosavybės principą – matyt tai buvo nulemta dar carinėje Rusijoje įgyto teisininko išsilavinimo. Pažymėtina, kad tokio ypač neigiamo Žemės reformos vertinimo A.Smetona nepakeitė ir vėlesniais metais. 1940 m. pradžioje savo ministrams jis pareiškė, kad „(...) žemės reforma buvusi didžiausia Lietuvos kompromitacija pasaulio akyse. Nuosavybės principas turi būti saugomas, neliečiamas ir nepažeidžiamas“.

Rašė ir dėstė universitete

Opozicijos metais svarbiausias buvusiojo prezidento užsiėmimas buvo žurnalistika, kuri jam negalint naudotis Seimo tribūna, tapo pagrindiniu ir iš esmės vieninteliu jo politinės kovos ginklu. A. Smetona buvo daugumos Tautos pažangos, o vėliau LTS leidinių („Tautos“, „Lietuvos balso“, „Vairo“ ir „Lietuvio“) faktinis redaktorius ir kartu su A. Voldemaru – produktyvus jų bendradarbis, parašęs daugumą vedamųjų straipsnių politikos, ūkio, kultūros, religijos ir santykių su tautinėmis mažumomis klausimais[3].

Savo publicistikoje A. Smetona daug vietos skyrė ir užsienio politikos analizei. Didžiausias Lietuvos priešas, pasak jo, – neabejotinai Lenkija, užgrobusi Vilnių ir visą rytinę šalies dalį. „Kol Lenkija negrąžins mums Vilniaus su Gardinu, kol nepasitrauks už Kerzono linijos, tol negali būti jokios kalbos apie šiokius ar tokius santykius su ja“. Todėl jis smerkė krikdemų vyriausybės derybas su Varšuva, ypač 1921 m. pradėtas Briuselyje dėl Belgijos užsienio reikalų ministro Hymanso pasiūlyto projekto, pagal kurį Lietuva galėtų atgauti Vilnių, sumokėdama už jį federacijos su Lenkija sudarymu. „Tas projektas toliau veda Lietuvą į Lenkiją negu Liublino unija, – tvirtino A. Smetona. – (...) Tai nebūtų Lenkija su Lietuva, o tik Lenkija, sudaryta iš Galicijos, Kongresinės, Poznanės, Vilniaus, Kauno ir kitų provincijų su savo seimais, suplaukiančiais į vieną bendrą Lenkijos seimą“.

Be politinės publicistikos, 1920-1926 m. A. Smetona taip pat užsiėmė kultūrine ir pedagogine veikla. Jis daug rašė apie gimtosios kalbos bėdas (buvo Lietuvių kalbos draugijos Rašybos komisijos narys), universiteto gyvenimą, net apie Kauno miesto ūkio reikalus. Nuo 1923 m. pradžios Kauno universitete dėstė etiką, senovės filosofiją, skaitė speckursus apie Platoną, poetiką, lietuvių kalbos stilistiką[4]. Universitete skaitytų paskaitų pagrindu A. Smetona parengė ir paskelbė nemažai mokslinių straipsnių, buvo pradėjęs į lietuvių kalbą versti savo pamėgtojo Platono veikalus.

Ragino vienytis

Tačiau politikos užribyje A. Smetona išbuvo neilgai. 1926 m. rudenį Lietuvoje subrendo perversmas. Konservatyvių pažiūrų karininkams nepatiko demokratiniai kairiųjų vyriausybės pertvarkymai, be kita ko susiję ir su politikos tautinių mažumų atžvilgiu liberalizavimu, ypač švietimo srityje. Pagrindinė politinė jėga, inspiravusi perversmą buvo krikdemai. Tautininkų jėgos tuo metu buvo pernelyg menkos, kad jie būtų galėję vaidinti žymesnį vaidmenį gruodžio 17-osios įvykiuose. Tačiau įvykiai susiklostė taip, kad po karinio perversmo būtent A. Smetona iš pradžių buvo paskelbtas Lietuvos Respublikos Valstybės Vadu, o jau gruodžio 19 d. Seime buvo išrinktas prezidentu, o paskui dar du kartus, 1931 ir 1938 metais, Seimo juo formaliai perrinktas.

Vienas svarbiausių 1926 m. perversmo tikslų, anot A. Smetonos, buvo konsoliduoti lietuvių tautą. Ir jo labiau komplikavosi tarptautinė padėtis ir didėjo įtampa šalies viduje, tuo karščiau A. Smetona ir jo šalininkai ragino lietuvius vienytis. Tačiau vienybę jis suprato savotiškai – kaip aklą klusnumą, kitų politinių jėgų kapituliaciją ir visų lietuvių spietimąsi apie Tautos vadą[5]. Tačiau už šios vienybės ribų buvo paliekami Lietuvos piliečiai, nepriklausantys lietuvių tautai, t.y. tautinių mažumų nariai.

Po 1926 m. perversmo Lietuvos Respublikos prezidentu tapęs A. Smetona iš karto susidūrė su savo artimų bendražygių, krikščionių demokratų, nepasitenkinimu – A. Smetona siekė užtikrinti, kad tautininkų politinis dominavimas taptų visaapimantis ir legitimus. Viena iš reikšmingiausių politinio legitimumo užtikrinimo dedamųjų – ideologinė. Anot A. Smetonos, tik tautininkai žinojo „tikrąsias lietuvių tautos vertybes ir jos tykančius pavojus“. Šie pavojai, pasak tautininkų, kilo iš dviejų svarbiausių šaltinių: politinių oponentų (tautos skaldytojų) veiklos ir iš tautinių mažumų keliamų grėsmių (politinių, ekonominių, kultūrinių). Tai, kad tautinės mažumos tautininkų buvo traktuojamos kaip viena pagrindinių grėsmių lietuvių tautai, padeda geriau suprasti A. Smetonos ir kitų tautininkų požiūrį į šias mažumas.

(Pabaiga kitame numeryje.)

3 1923 m. lapkričio mėn. A. Smetona tuometinės valdžios buvo netgi kelias dienas įkalintas už valdžiai nepalankaus A. Voldemaro straipsnio spausdinimą savo redaguojamame „Vaire“.

4 1926 m. A. Smetona tapo docentu, o 1932 m. Vytauto Didžiojo universitete jam buvo suteiktas filosofijos garbės daktaro laipsnis.

5 A. Smetona nuolat pabrėždavo lietuvių tautos vienybės idėją. Esminiai šios idėjos teiginiai buvo koncentruoti pirmajame jo raštų tome, pavadintame „Vienybės gairėmis“. Šios idėjos įgyvendinimo svarbą tautininkų lyderis grindė tuo, jog tautos vienybė yra esminė tautinės sąmonės išsaugojimo, jos gyvasties puoselėjimo sąlyga bei tautinės valstybės gyvavimo pagrindas. Šios, dar nepriklausomybės priešaušryje išsakytos, mintys tapo atspirties tašku kitiems tautininkų ideologams, daug dėmesio skyrusiems A. Smetonos teiginių aptarimui bei plėtotei.

Karaimų dainos ir jų gyvenimas

Praėjusių metų pabaigoje Lietuvos karaimų bendruomenę pagaliau pasiekė ilgai laukta dr. docentės, Lietuvos karaimų kultūros bendrijos pirmininkės Karinos Firkavičiūtės knyga „Życie w pieśni karaimskiej" („Gyvenimas karaimų dainose", „Life in Karaim songs", „Tirlik karaj jyrlarynda").*

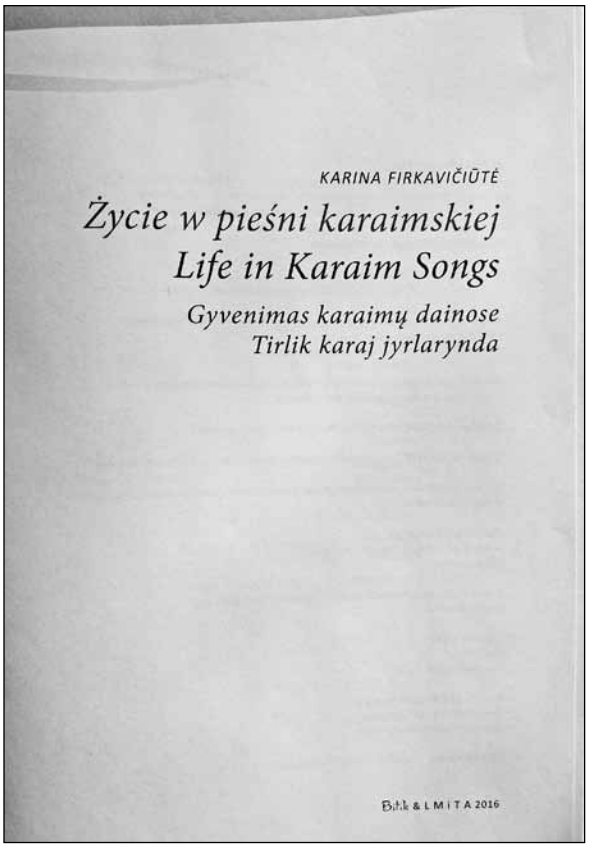

Halina KOBECKAITĖ

Knygos pavadinimas, pateiktas keturiomis kalbomis, geriausiai atskleidžia jos esmę. Ne tik pavadinimas, bet ir tekstai knygoje yra keturiomis kalbomis: įvadinis straipsnis lenkų, anglų ir lietuvių kalbomis, dainos su natomis užrašytomis melodijomis ir komentarais bei dainų tekstais karaimų, lenkų ir anglų kalbomis, biogramos lenkų ir anglų kalbomis. Dainų tekstus iš karaimų į anglų kalbą vertė knygos autorė K. Firkavičiūtė, o į lenkų kalbą – Halina Kobeckaitė, Anna Sulimovič (Anna Sulimowicz) ir Zofija Abkovič (Zofia Abkowicz).

Dvidešimt septynios rinkinyje pateikiamos dainos grupuojamos pagal pagrindinius žmogaus gyvenimo ciklus: gimimas, jaunystė, žaidimai, meilė, santuoka, laidotuvės. Septyniolika dainų yra pasaulietinės (ritualinio folkloro, jaunimo repertuaro ir kitoms linksmoms progoms skirtos dainos), trys - vestuvių ritualo religinės giesmės ir septynios - paraliturginės giesmės. Šios 27 dainos sudaro beveik visą Lietuvos ir Lenkijos karaimų muzikinį neliturginį palikimą.

Dauguma karaimų pasaulietinių dainų melodijų ir jų tekstų atsirado XX a. pradžioje. Knygos autorė išsamiai aptaria priežastis, kodėl taip nutiko. Mat, kai visoje Europoje pradėjo smarkiau skleistis tautiškumo elementas, tos dainos tapo ryškiu Europos karaimų tapatumo ženklu, pamažu išstūmusiu religinį žmonių susigrupavimo kriterijų. Tada ir atsiranda pasaulietinio repertuaro tautine kalba poreikis. Nagrinėdama pasaulietines dainas, autorė išskiria tris pagrindines grupes, kurios susiskirsto priklausomai nuo melodijos originalumo ir savitumo. Kadangi šiandien tos dainos yra dainuojamos karaimų susibūrimų, švenčių metu, daugelis jas atliekančių, nesusimąstydami apie jų melodijų ir tekstų kilmę, laiko jas folklorinėmis, nors, kaip parodo autorė, visos jos tokios nėra.

Be šių dainų grupių – pasaulietinių ir religinių ritualinių, autorė plačiai aptaria ir paraliturgines giesmes, kurios nepriklauso liturgijai, bet yra religinio turinio. Jos ir atliekamos ne pamaldų metu, o įvairių šeimos apeigų ar šventinių susibūrimų metu. Autorė priskiria jas tarpiniam sluoksniui tarp liturgijos ir folkloro. Pasaulietinių ir paraliturginių dainų palikimas iki šiol naudojamas. Jam ir skirtas šis dainų rinkinys.

Knygoje spausdinamos ir visų 27 dainų natos, kurias pati autorė ir užrašė. Kiekvienos dainos tekstas spausdinamas karaimiškai kartu su jo vertimu į anglų ir lenkų kalbas. Šių dainų tekstų vertimai į anglų ir lenkų kalbas atlikti pirmą kartą. Lietuviškai tekstai buvo spausdinti anksčiau kituose leidiniuose. Prie kiekvienos dainos autorė pateikia išsamią jos muzikinę ir literatūrinę charakteristiką, nurodydama dainos tekstų bei melodijų šaltinius, kurių paieškos ir autorių identifikavimas pareikalavo ne tik praeities spaudinių, bet ir kruopščios rankraščių analizės. Knygoje autorė išreiškia padėką visiems, kas padėjo jai surinkti informaciją. Esant archyvinei medžiagai, pateikiamos ir kai kurių šaltinių faksimilės.

Nors autorė skiria ir nagrinėja tris aukščiau minėtas karaimų dainų ir giesmių kategorijas, knygoje jos sugrupuotos ne pagal žanrus, o pagal jų vartojimą tam tikrų ritualų metu. Todėl šalia turtingos poetinės ir muzikinės dalies knygoje aprašomi ir pagrindiniai šeimos ritualai, kurių metu atliekamos atitinkamos dainos. Aprašymai yra parašyti anglų ir lenkų kalbomis. Tai praturtina knygą ir reikšmingu etnografiniu elementu.

Lietuvoje ir Lenkijoje (buvusiose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos ir Abiejų tautų respublikos teritorijose) gyvenančių karaimų bendruomenių muzikinis paveldas tokiu plačiu mastu aprašomas ir analizuojamas pirmą kartą. Autorė ne vienerius metus studijavo, pati užrašinėjo knygoje pateikiamų dainų ir giesmių melodijas, kurios per amžius paprastai būdavo perduodamos iš kartos į kartą tik „gyvai", iš lūpų į lūpas, ir niekada ne-

buvo fiksuojamos natų pavidalu. Ta prasme šis K. Firkavičiūtės darbas yra unikalus, įdomus ir reikšmingas ne tik Lietuvos karaimų bendruomenės nariams, bet ir visai Lietuvos kultūrai, kurios neatsiejama sudėtine dalimi yra nuo seno Lietuvoje gyvenančios tautos.

Parengti karaimų muzikos „dainyną“ 1989 m. autorei, tuo metu dar Muzikos akademijos pirmo kurso studentei, pasiūlė jos vyresnieji kolegos ir dėstytojai, kuriems ji knygoje dėkoja už „pagalbą, paramą, naujų idėjų skatinimą ir ypač už jų pagarbų dėmesį karaimų muzikiniam palikimui tada ir dabar“. Nuo tos dienos praėjo trisdešimt metų, per kuriuos autorė baigė Muzikos akademiją, apsigynė magistro ir daktaro laipsniui gauti disertacijas, skaitė daugybę pranešimų tarptautinėse konferencijose, parašė per dvidešimt straipsnių karaimų muzikinio paveldo klausimais į įvairius Lietuvoje ir kitose valstybėse leistus leidinius. Taip palaipsniui buvo kaupiama medžiaga, sugulusi šiandien į šią puikią knygą, parodančią autorės profesionaliai, plačiai ir išsamiai pristatomą savo tautos muzikinį palikimą ir praktinio jo pritaikymo galimybę.

Kaip rašo autorė, „paveldas tebėra svarbus dėmuo tautinės savimonės išsaugojimui, todėl kiekvienas jo puoselėjimo, išlaikymo būdas gali būti pateisinamas. Be to, šiuolaikinė visuomenė siūlo tą paveldą naudoti ne tik namie, sau, bet ir viešai, pavyzdžiui, scenoje, demonstruojant jį kitiems. (...). Šis rinkinys atitinka praeities atradimo kategoriją. Jo autoriai siekia užfiksuoti lietuvių ir lenkų karaimų bendruomenių kultūrinį paveldą ir kartu suteikti tam tikrus įrankius naujiems būdams ir formoms, pristatančioms originalųjį paveldą, atrasti. Šio leidinio idėja grindžiama nuostata, kad tradicija iš esmės nėra statiškas reiškinys. Ji privalo gyventi, kad išliktų tikra tradicija“.

Remiantis šia nuostata, svarbu ne tai, kad idėjos įgyvendinimas užtruko taip ilgai, o tai, kad ji pagaliau įgavo materialų pavidalą. Įdomu taip pat pastebėti, kad knygoje spausdinama originali šešių dainų aranžuotė, kurią sukūrė lenkų kompozitorė Katažyna Dzieviontkovska (Katarzyna Dziewiątkowska). Šie kūriniai (melodija ir fortepijono partija) atskleidžia vieną iš galimų paveldo aktualizavimo būdų.

Knygą išleido Lenkijos karaimų bendruomenės leidykla „Bitik“ ir Lietuvos muzikos ir teatro akademija. Leidimą finansavo Lenkijos kultūros ir tautos paveldo ministerija bei Vroclavo miestas. Norintys knygą įsigyti gali kreiptis į Lietuvos karaimų bendruomenę elektroniniu paštu *karaim@karaim.eu*.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Almanachą skyrė Lietuvos valstybės atkūrimo jubiliejui

Išėjo aštuntoji literatūrinio almanacho „Vingis“* knyga, kurią išleido Tarptautinė literatų, rašytojų ir menininkų gildija tokiu pačiu pavadinimu (toliau – gildija). Ji skirta Lietuvos valstybės atkūrimo 100-osioms metinėms.

Almanache išspausdinta trisdešimties autorių kūryba. Tai įdomių biografijų, skirtingos gyvenimo patirties, amžiaus, profesijos žmonės. Tačiau juos visus vienija meilė poezijai, menui, apskritai kūrybai. Apie kiekvieną būtų galima daug pasakoti.

Štai tarp almanache debiutuojančių autorių – Romas Bernotas, sportininkas lengvaatletis, ilgų distancijų bėgikas, daugkartinis Lietuvos čempionas ir rekordininkas, daugybės medalių laimėtojas.

Almanache debiutuoja ir Loreta Adomavičiūtė-Pladienė, dailininkė, Lietuvos dailininkų sąjungos narė. tarptautinių parodų dalyvė, apipavidalino per šimtą knygų. Išleido tris poezijos rinkinius, kurias pati ir iliustravo. Loreta yra dailės mokytoja – metodininkė.

Vingiečių susirinkimuose mielai dalyvauja Edvardas Žižys. Tai prisiekęs keliautojas. Jis dviračiu yra apkeliavęs aplink pasaulį, su baidarėmis, slidėmis, turisto kuprine įveikęs Sibiro platybes, Šiaurės ledynus, Kaukazo kalnus... Nesiskiria su gitara, dainuoja solo arba su gildijos nare Birute Gaučiene.

Jaudinantys Kazimiero Daniūno atsiminimai apie sunkią jo, našlaičio, vaikystę. Autoriui – 86-eri. Gyvena Kėdainių rajone, aistringas dainų mėgėjas.

Su humoreskomis almanache debiutuoja Leopoldas Stanevičius.

Almanache išspausdintas nemažas pluoštas rusų kalba rašančių autorių: Jelenos Bachmetjevos mažosios prozos kūrinėliai, Galinos Ivanovos, Marijos Zinkevič, Tatjanos Kaziūnienės, Samoilo Lormano, Leonardo Venskelio ir kitų eilės.

Gildijos narės Ana Jaremczuk, Wladyslawa Orszewska-Kursiawiczenie eiles rašo lenkų kalba. Jos spausdinamos almanache.

Dauguma almanacho autorių yra baigę savo profesinį darbą. Kai kuriems jau per 70 ar 80 metų. Tačiau jie nuo mokyklinių dienų pamėgo literatūrą, visą gyvenimą skaitė knygas. Jiems kūryba – viena iš saviraiškos formų.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Išnykusio pasaulio metraštis

„Vilnietiškas žydų pasaulis“* - tai žinomo žurnalisto Aarono Garono straipsnių, rašytų jidiš kalba leidžiamiems periodiniams leidiniams, rinktinė, iliustruota archyvinėmis nuotraukomis. Dauguma rašinių šioje knygoje – gyvo liudininko pasakojimai apie tarpukario žydišką Vilnių, Lietuvos Jeruzalę, jos įvairialypį visuomeninį gyvenimą, ryškias asmenybes.

A. Garonas (1919–2009) gimė Vilniuje ir beveik visą savo gyvenimą susiejo su gimtuoju miestu, kurį gerai pažinojo ir labai mylėjo. Ypatingas ikikarinio Vilniaus žydų pasaulio fenomenas, kurio liudininku A. Garonas tapo ankstyvoje vaikystėje, įskiepijo jam neblėstančią meilę žydų kultūrai ir gimtajai jidiš kalbai. Prabėgę metai neišdildė jaunų dienų įspūdžių ir prisiminimų, tik sustiprino norą jais pasidalinti. Juk kiekvieno žuvusios Lietuvos Jeruzalės liudininko balsas yra prasmingas.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Vilniaus geto liudytojas prisimena

Pernai rugsėjo 23 d. sukako 75-eri metai, kai buvo sunaikintas Vilniaus getas. Vyko daug renginių, skirtų pažymėti šią tragišką datą. Holokausto aukų atminimą pagerbė ir tomis dienomis Lietuvoje su apaštaliniu vizitu viešėjęs popiežius Pranciškus. Jis prie paminklo Holokausto aukoms Vilniaus senamiestyje padėjo gėlių.

Laikas vis labiau nutolina mus nuo tų tragiškų įvykių, kurių nevalia pamiršti, kad jie niekada daugiau nepasikartotų. Vis mažiau lieka žmonių, pergyvenusių geto košmarą. Todėl labai vertingi yra geto kalinių prisiminimai. Vienas tokių – Mendelis Balberiškis, parašęs knygą apie Vilniaus geto likvidavimą.*

M. Balberiškis (1894–1966) gimė Vilniuje, studijavo farmaciją ir chemiją Stepono Batoro ir Varšuvos universitetuose. Išgyveno Holokaustą, tapo žydų politiku ir rašytoju. Pirmas jo knygos leidimas pasirodė 1946 m. Autoriaus ir jo artimųjų likimai tiesiogiai susiję su Vilniaus getu ir jo likvidavimu. Liudytojo prisiminimuose pasakojama apie paskutinį Vilniaus geto egzistavimo laikotarpį, nuotaikas jo likvidavimo išvakarėse, gestapininkų ir policininkų veiksmus 1943 m. rugsėjo 1–4 d., žydų perkėlimą į koncentracijos stovyklas. 1943 m. rugsėjo 23–24 d. Vilniaus getas buvo likviduotas galutinai.

Knygą galima perskaityti Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Mažojo Urielo kelionė per daug namų ir rankų

Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė lietuvių kalba išleido Haifos universiteto Sociologijos ir antropologijos katedros bei Kibucų instituto vadovo profesoriaus Urielo Leviatano knygą „Iš rankų į rankas“.

Tai autobiografinis pasakojimas apie ankstyvąją vaikystę Holokausto fone. Knyga susideda iš dviejų dalių. Pirmojoje dalyje autorius pasakoja apie savo tėvus ir senelius. Urielo senelis Icchokas Levitanas buvo žinomas ginekologas prieškario Lietuvoje. Kaune, Miško gatvėje, 1926 m. jo įkurti gimdymo namai veikia iki šiol.

I. Levitanas buvo ne tik talentingas gydytojas, bet ir aktyvus visuomenės veikėjas. Nuo 1935 m. jis vadovavo sionistų partijai „Zionim klaleem“, atstovaudavo jai kongresuose.

I. Levitanas dukart patyrė sovietines represijas. Pirmą kartą kalintas SSRS šiaurėje 1941 m. Antrą kartą 1952 m. ištremtas į Sibirą. Ten ir mirė.

Iš garsios Levitanų šeimos liko gyvas tik Urielas. Tai galima laikyti stebuklu. Tėvai 1943 m., pajutę, kad artėja geto gyventojų likvidavimo akcija, pasirūpino, jog trejų metų Urielas būtų išneštas iš geto.

Antrojoje knygos dalyje – dešimties metų biografija nuo gimimo Kaune iki atvykstant į kibucą Izraelyje. Per šį laiką Urielui teko pakeisti aštuonerius namus, teko keisti šalis ir pereiti per aštuonias poras rankų.

Kauno literatūrinio almanacho-2018 sutiktuvės Tautinių bendrijų namuose

Kauno G. Deržavino rusų literatūros klubas praėjusių metų pabaigoje išleido penktąją Kauno literatūrinio almanacho knygą, skirtą Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečiui. Vasario 21 d. Tautinių bendrijų namuose vyko šio leidinio sutiktuvės

Jo turinį apžvelgė klubo pirmininkas Galimas Sitdykovas. Almanache išspausdinta 45 įvairių tautybių, skirtingo išsilavinimo, profesijų, gyvenimiškos patirties autorių kūryba. Bet visus juos vienija pagarba savo valstybei Lietuvai, jos istorijai.

TBN inf.

Sintai. Kas jie?

Lietuvoje visi puikiai pažįstame romų etninę grupę. Tačiau ar daug žmonių yra girdėję apie sintus?

Sintai – viena iš romų Vakarų šakų. Tradiciškai jie gyvena Vokietijoje, Prancūzijoje, Austrijoje, Olandijoje, Belgijoje, Šveicarijoje, Švedijoje, šiaurinėje Italijoje.

Tai gimininga romams grupė. Kai kurie etnografai jas sutapatina, tačiau šiais laikais sintai laiko save atskira nuo romų grupe. Jeigu kalbėsime apie panašumą, tai sintams labiau artimi yra Lenkijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos, Baltarusijos, Rusijos romai.

Pavadinimo *sinti* kilmė nėra aiški. Jį savaip aiškina dvi teorijos.

Viena jų pagrįsta toponimu *Sind* (ir gyventojų pavadinimu *Sindhi*). Ši vietovė yra šiuolaikinio Pakistano pietryčiuose. Lingvistiniai ir etnografiniai požymiai nurodo šį kraštą kaip galimai sintų kilmės vietą.

Kita teorija šios etninės grupės kilmės pavadinimą kildina iš vieno romų vadų – Sindelos – vardą.

Abi teorijos visiškai atitinka romų

mentalitetą, t. y. polinkį savo etninę grupę ar giminę vadinti kilmės vietos arba ją įkūrusio žmogaus vardu.

Iki netolimos praeities sintai kultivavo klajoklišką gyvenimo būdą. Tačiau šiandien tikrų klajoklių tarp jų yra mažai.

Sintai yra protestantai (paprastai evangelikai) ir katalikai.

Sintai kalba savo dialektu, vadinamuoju *sinti,* kuris savo ruožtu skyla į nemažai kitų dialektų. Sintų dialektui stiprią įtaką daro valstybinės Europos šalių kalbos.

Sintai yra muzikalūs. Jų tradicinis muzikos instrumentas ilgą laiką buvo mažoji arfa.

Be grojimo, tradicinis sintų užsiėmimas – būrimas kortomis, smulki prekyba.

SUMMARY

Offering to include the Romani genocide date in the list of Memorial days. The department of National Minorities has applied to the committee of Human Rights of the Seimas with the request to include the International Romani genocide day in the memorable days' law of the Republic of Lithuania, which is commemorated on 2nd of August. This day was not chosen by chance – on 2nd August in 1944 in the Auschwitz-Birkenau concentration camp in Poland Romanian (Gypsy) camp with about 3000 people imprisoned there was destroyed. On 2nd August this year we will commemorate the 75th anniversary when the Romany, who were imprisoned in the Auschwitz concentration camp, were murdered.

Conference, intended for the International Remembrance Day of the Holocaust victims and fight against discrimination. On 25th January, there was a conference held in Vilnius and it was dedicated for the International Remembrance Day of the Holocaust victims and fight against discrimination. The event was organized by the Lithuanian Jews (Litvaks) community together with the department of National Minorities.

A. Skakovska, J. Rumša. The Polish Cultural center of S. Moniuszko in Lithuania manager: people need culture. Vilnius city council announced the year 2019 as the year of the Polish composer, conductor Stanislaw Moniuszko. On 5th May this year it will be 200 years since the birth of S. Moniuszko, who cherished the musical culture of Vilnius, made the city famous through his creation work and activity in the mid-nineteenth century. In Vilnius there is the Polish Cultural Center of S. Moniuszko in Lithuania (hereafter – the Center). It has been implementing diverse cultural activity, promoting creative legacy of the composer for years.

M. Rubaževičienė, J. Rumša. Hungarians in Lithuania: since the times of S. Bathory to date. Stephen Bathory Hungarian culture society in Lithuania, established in 1990 and uniting about 35-40 members, organizes conferences about the historical relations of Lithuania and Hungary, seeks to preserve the identity, language, and traditions of the Hungarians living here, not to forget their historical homeland and be full-fledged citizens of Lithuania.

Naujos knygos

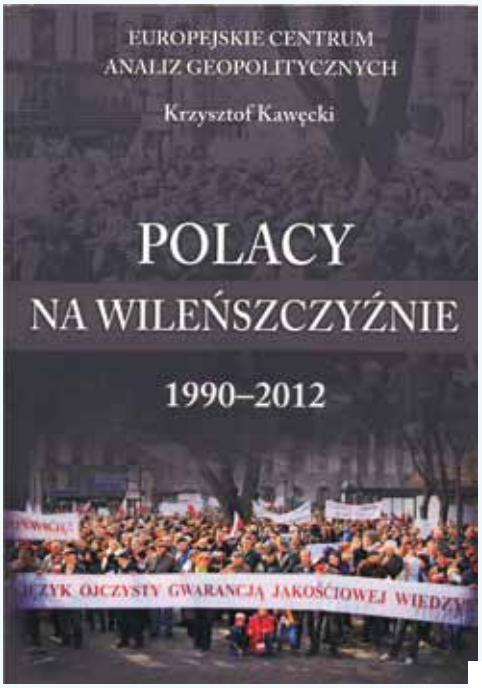

Krzysztof Kawęcki. Polacy na Wileńszczyźnie. 1990 – 2012. Europejskie Centrum Analiz Geopolitycznych. Warszawa. 254 p.

Monografijoje nušviečiama šio krašto istorija, rašoma apie lenkų padėtį sovietinėje Lietuvoje ir jai atkūrus nepriklausomybę. Pateikiama švietimo, kultūros, nevyriausybinių organizacijų veiklos analizė. Šią knygą neseniai gavo Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka.

Aaronas Garonas. Vilnietiškas žydų pasaulis. Straipsnių, rašytų periodiniams leidiniams, rinktinė. Sudarė Tamara Garon, Eugenijus Garonas. Iš jidiš kalbos vertė Indrė Jofytė. Vilnius. Žuvėdra. 2018. 195 p., iliustr., faks., portr. Tiražas 500 egz.

p. 27

Mendel Balberyczski. Likwidacja getta Wileńskiego. Warszawa. Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma. 2018. 106 p.

Mendelis Balberiškis – Lietuvoje gimęs, holokaustą išgyvenęs žydų politikas, rašytojas. Pirmas jo knygos leidimas pasirodė 1946 m. Autoriaus ir jo artimųjų likimai tiesiogiai susiję su Vilniaus getu ir jo likvidavimu. Liudytojo prisiminimuose pasakojama apie paskutinį Vilniaus geto egzistavimo laikotarpį, nuotaikas jo likvidavimo išvakarėse. 1943 m. rugsėjo 23–24 d. Vilniaus getas buvo likviduotas galutinai.

p. 27

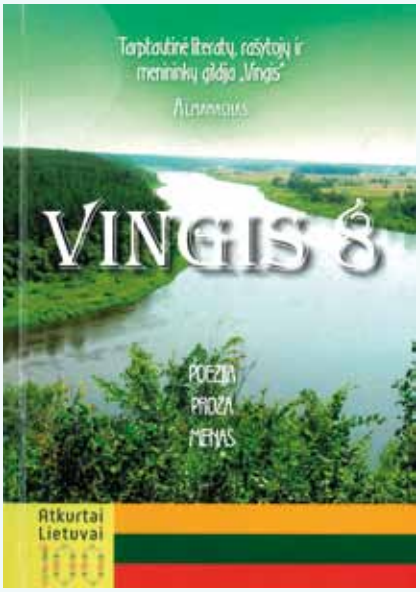

Vingis. Tarptautinės literatų, rašytojų ir dailininkų gildijos almanachas. Poezija, proza, menas. Tarptautinė literatų, rašytojų ir menininkų gildija „Vingis“. Kaišiadorys. Printėja. 2018. Nr. 8. Sudarė Onutė Kulbokienė. 2018. 304 p., iliustr., nat., portr. Tiražas 175 egz

p. 26

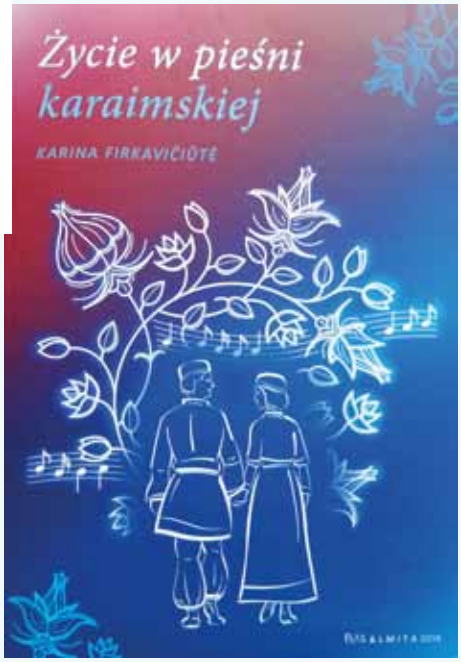

Karina Firkavičiūtė. Życie w pieśni karaimskiej. Life in karaim songs. Vilnius. Lietuvos muzikos ir teatro akademija. Wrocław. Oficyna Wydawnicza Związku Karaimów Polskich „Bitik“. 2017. 200 p., iliustr., faks.

p. 25

„Tautinių bendrijų naujienų“ galerija

Vasarį ir kovą Tautinių bendrijų namuose buvo eksponuojama dailininkės Natalijos Babelčius tapybos darbų paroda. Ji yra surengusi daugelį parodų Lietuvoje, keletą - užsienyje. N. Babelčius yra Tarptautinės batikos gildijos narė. Dailininkės darbų įsigijo kolekcininkai Lietuvoje, Ukrainoje, Anglijoje, Izraelyje ir kitose šalyse. Čia spausdiname keletą N. Babelčius paveikslų reprodukcijų.

ISSN 2029-7394
9772029739001